

MUUTTUVA METSÄTOIMIHENKILÖ

KEHITTYVÄ AMMATTI-IDENTITEETTI JA SUHDE YMPÄRISTÖNSUOJELUUN

Sosiologian pro gradu -tutkimus
Huhtikuu 1997

Matti Kuurne

Jyväskylän yliopisto
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian
laitos / sosiologia

Ohjaaja Esa Konttinen

MUUTTUVA METSÄTOIMIHENKILÖ. Kehittyvä ammatti-identiteetti ja suhde ympäristönsuojeluun.

Matti Kuurne, ohjaaja Esa Konttinen

Sosiologia. Huhtikuu 1997, Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. 79 sivua.

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen kohde on metsätoimihenkilöammattikunta, joka muodostuu metsänhoidon ja puunhankinnan alemman- ja keskitason johtamistehtävien toimihenkilöistä. Koulutustaso metsätoimihenkilöillä on nykyisin joko opistotaso tai ammattikorkeakoulu, nimikkeet ovat metsätalousinsinööri ja metsätalousteknikko.

Tarkoituksena on selvittää ammattikunnan muutostilassa olevaa ammatti-identiteettiä. Muutospaineita ovat aiheuttaneet maaseudun rakennemuutos, metsäsektorin toimialojen rationalisointijärjestelyt, ympäristönsuojelun lisääntyneet vaatimukset sekä puunkorjuun koneellistuminen. Ammattikunta ei tunne asemaansa täysin turvatuksi, työpaikat ovat vähentyneet viidessä vuodessa 22%.

Tutkimuksessa on otettu erityisesti tarkasteltavaksi ympäristönsuojelu ja sen aiheuttamat haasteet metsätoimihenkilön työlle. Keskeisenä tutkimusaineistona ovat Metsämies-lehden ympäristönsuojelua koskevat artikkelit vuosilta 1986-1995, sekä toimihenkilöiden teemahaastattelut kolmessa metsänhoitoyhdistyksessä Keski-Suomessa. Metsätoimihenkilöammattikunnan historiaa, kehitystä ja aikaisempaa ammatti-identiteettiä selvitetään Metsäalalan toimihenkilöliiton omien dokumenttien sekä ulkopuolisen metsäperinnettä kuvaavan kirjallisen aineiston avulla.

Metsätoimihenkilöiden tuottamia työtään ja toimintaympäristöään koskevia ilmauksia analysoidaan konstruktiivisessa ja kehysanalyttisessä viitekehyksessä. Toiminnan kehyksinä ovat taloudelliset, yhteiskunnalliset ja ympäristönsuojelulliset arvot. Ammattikunnan on oikeutettava toimintaansa yhteiskunnalle jatkuvasti. Haastajan, ympäristönsuojelun, koetaan asettavan tämä oikeutus kyseenalaiseksi. Toiminta voi olla joko strategis-konstruoivaa, jolla pyritään vaikuttamaan toisten toimintaan, tai kommunikatiivis-tulkitsevaa, jolla pyritään yhteisymmärrykseen. Viimeksi mainittu orientaatio ilmeni metsätoimihenkilöiden kohdalla lähinnä puolustuksellisesti-tulkitsevana, jolloin yritetään estää muiden toimintaa häiritsemästä omaa toimintaa. Toiminta ilmenee diskurssina, ammattikunnan kielipelinä.

Metsätoimihenkilöt kokevat työnsä kohteeksi metsän lisäksi koko yhteiskunnan, jota he katsoivat metsien hyödyntämisessä pystyvänsä palvelemaan paremmin kuin taloudellisia realiteetteja ymmärtämättömien ympäristönsuojelijoiden. Varsinaista kriisiä metsätoimihenkilökunta ei tutkimuksen mukaan koe, mutta muutostarve on ilmeinen. Vanhasta "metsäherraidentiteetistä" ollaan kulke-massa ilmeisesti kohti yhteistoiminnallista asiantuntijuutta.

Avainsanat: ammatti-identiteetti, ammattikunta, asiantuntija, diskurssi, metsä, metsäkonflikti, metsätalous, toimihenkilö, ympäristönsuojelu.

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
2. TUTKIMUSONGELMA.....	4
2.1. TUTKIMUKSEN PERUSJOUKKO.....	4
2.1. ONGELMA HAHMOTTUU: KOHTEEN, AINEISTON JA ONGELMAN VUOROVAIKUTUS.....	6
2.3. LAADULLINEN VAI MÄÄRÄLLINEN TUTKIMUS?.....	8
2.4. ONGELMAN TÄSMENTÄMINEN.....	10
3. TUTKIMUSAINEISTO.....	12
3.1. KIRJALLINEN AINEISTO.....	12
3.2. HAASTATTELUT.....	13
3.3. OMAT KOKEMUKSENI.....	14
3.4. TUTKIJAN ROOLI.....	17
4. MÄÄRITELMIÄ.....	20
4.1. AMMATTIKUNTA.....	20
4.2. METSÄTOIMIHENKILÖIDEN STATUS: SEMIPROFESSIO?.....	21
4.3. AMMATTI-IDENTITEETTI.....	24
5. METSÄTOIMIHENKILÖAMMATIN KEHITYS.....	26
5.1. METSÄAMMATTIKUNNAN SYNTYVAIHEET.....	26
5.2. NYKYINEN METSÄTOIMIHENKILÖKUNTA MUOTOUTUU.....	29
5.3. KOULUTUS JA AMMATTIJÄRJESTÖT.....	34
6. METSÄTALouden YMPÄRISTÖONGELMISTA.....	39
6.1. METSIEN KÄSITTELYSTÄ MUODOSTUU YMPÄRISTÖONGELMA.....	39
6.2. METSÄTUHO TAIVAALTA.....	42
6.3. METSÄTOIMIHENKILÖT LUONNONSUOJELUSSA.....	43
6.4. REAKTIO KRITIIKKIIN: PEHMEÄMPIIN MENETELMIIN.....	44
7. TEOREETTISIA ESIOLETUKSIA.....	46
7.1. TUTKIMUKSEN TAVOITEASETTELU HENKILÖKOH- TAISEN TIEDEKÄSITYKSEN POHJALTA.....	46
7.2. AMMATTIKUNTA TOIMINTANA.....	48
7.3. KONSTRUKTIONISMI, ETNOMETODOLOGIA JA KEHYSANALYYSI.....	49
7.4. DISKURSSI TOIMINNAN ILMENTYMÄNÄ.....	51

8. METSÄTOIMIHENKILÖT JA YMPÄRISTÖNSUOJELU.....	54
8.1. LUONNONSUOJELUASENTEET.....	54
8.2. TOIMINTAYMPÄRISTÖÄ KONSTRUOIDAAN JA TULKITAAN.....	55
8.2.1. Metsä toiminnan kohteena.....	56
8.2.2. Työn haastaja: ympäristönsuojelu.....	59
8.2.3. Metsien käsittelyn ristiriidat.....	62
8.2.4. Metsätiedotus.....	64
8.2.5. Ympäristönsuojelun muuttuvat vaatimukset.....	65
8.3. AMMATTI-IDENTITEETTI ENNEN JA NYT.....	66
8.4. TULEVAISUUS?.....	67
9. PÄÄTELMÄT.....	69
9.1. KRIISI VAI MUUTOSTARVE?.....	69
9.2. ARVOT JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	70
9.3. MUUTTUVA AMMATTI-IDENTITEETTI.....	72
9.4. JATKOTUTKIMUS?.....	74
LÄHTEET.....	76

1. JOHDANTO

Ajatus metsätoimihenkilön ammatillisen identiteetin ja ympäristönsuojelun suhteen tutkimisesta syntyi syksyllä 1995 toimiessani varsinaisessa ammattiroolissani Viitasaaren metsänhoitoyhdistyksen työnjohtajana. Suunnittelin metsänhakkuuhanketta Heinäsuvannon suojelualueen läheisyydessä olevalle suolle. Maanomistaja halusi kunnostaa alueelle kolmisenkymmentä vuotta aikaisemmin tehdyn metsäojituksen. Keski-Suomen ympäristökeskus oli puolestaan esittämässä suota Natura 2000 -suojelualueverkoston ja vastusti valtion metsänparannustuen myöntämistä aiottuun ojitushankkeeseen.

Rajatessani ojalinjahakkuualueesta pois kalasääksen pesäpuuta koneurakoitsijaa varoittavalla punaisella nauhoituksella kiteytyi eräs tutkimukseni keskeisistä ajatuksista: Metsä, kuten ympäristömme muiltakin osin, on intressien ja arvotuksien kohteena suuressa määrin toiminnalla ja merkityksenannoilla tuotettu ja yhteisesti tulkittu sosiaalinen konstruktio. Metsällä on luonnollisesti oma objetiivinen fyysinen olemuksensa, mutta siihen ei ole mahdollista saada välitöntä, sosiaalisesti jäsentymätöntä kosketusta. Emme näe puita metsältä, vaikka sananparsii päinvas-taista väittääkin. Mikä on metsätoimihenkilöiden rooli tässä suomalaisen metsäympäristön konstruktio- ja tulkintaprosessissa?

Metsäalan toimihenkilöliiton työsuhdeasiain yhdysmiehenä ja liittovaltuuston jäsenenä olen joutunut kuulemaan huolen, joka vallitsee metsätalousinsinöörien ja -tekniikoiden keskuudessa työn riittävydestä ja koko ammattikunnan tulevaisuudesta. Metsäorganisaatioiden uudelleenjärjestelyt ja metsätalouden julkisen rahoituksen supistuminen ovat jo haukanneet mahtavan palan työpaikoista - syövätkö vanhojen metsien suojele ja Keski-Euroopassa synkkenevä maineemme metsätalouden mallimaana loputkin?

Metsätoimihenkilökunnalla on metsätaloudesta riippuvaisessa "puujalkayhteiskunnassamme" aivan erityinen asema ja 1800-luvun puolelle asti ulottuva historia. Asema ei kuitenkaan ole yhtä vahvasti vakiintunut kuin yhteiskunnan perinteisillä ydinprofes-

sioilla kuten lääkäreillä, opettajilla, sotilailta ja lakimiehillä. Toiminnan oikeutusta joudutaan perustelemaan jatkuvasti muulle yhteiskunnalle.

Tutkimukseni painottuu ammattikuntatutkimuksen puolelle vahvoista ympäristösosiologisista teemoistaan huolimatta. Ympäristönsuojelun lisääntyneiden vaatimusten kautta pyrin valaisemaan metsätoimihenkilöiden muuttuvaa ammatti-identiteettiä ja selviytymisstrategiaa. Toisaalta ympäristöongelmia on hedelmällistä lähestyä luontoa taloudellisesti hyödyntävän ammattikunnan näkökulmasta. Kansalais- ja ympäristöliikkeet ovat olleet ympäristösosiologian keskeisimpiä tutkimuskohteita. Luonnon kanssa tekemisissä olevat ammattikunnat taustavoiminaan ovat kuitenkin niin merkittäviä kollektiivisia vaikuttajia, että ilman niiden intressien ja arvojärjestelmien neutraalia analysointia ympäristösosiologialta puuttuu siltä vaadittava objektiivisuuteen pyrkivän tieteenalan leima.

Aluksi määrittelen tutkimuskohteeni ja rajaan sen eroon muista metsäalalla toimivista ammattiryhmistä. Pohdin tutkimusmetodeja sekä aineiston ja ongelman hahmottumisen vuorovaikutusta perusteellisesti, koska koen tämän problematiikan sosiologisessa suuntautuneisuudessa yhtä tärkeäksi kuin itse tutkimuskohteen analysoinnin. Tutkimukseni pyrkiikin olemaan myös raportti itse tutkimuksen tekemisestä.

Ongelman täsmällisen rajauksen jälkeen esittelen käyttämäni tutkimusaineiston. Pohdin myös hiukan ongelmallista tutkijan rooliani; olenhan osa tutkimuskohdettani.

Neljännessä luvussa teen määritelmällisiä rajauksia koskien ammattikunnan ja ammatti-identiteetin käsitteitä sekä analysoin niiden soveltuvuutta tutkimusongelmani käsittelyyn ja pohdin metsätoimihenkilöammattin statusta. Metsätoimihenkilöammattin syntä ja kehitystä kuvaan viidennessä luvussa.

Kuvaan katsauksenomaisesti kuudennessa luvussa metsätalouden ja metsien käytön muotoutumista koetuksi ympäristöongelmaksi. Käsitteelen myös metsätalouden viimeisimmät reaktiot lisääntyviin ympäristönsuojelun vaatimuksiin. Tähän yhteyteen kuuluu myös

varsinaiseen metsänkäsittelyyn liittymätön ongelma: ilmansaasteiden aiheuttama uhka metsien terveydelle.

On myös syytä luonnostella tutkimusongelmaa ja kohdetta koskevia teoreettisia esioletuksia. Aineistosta ei nouse mitään teoriaa, ellei ole käytettävissä analyyttisiä työvälineitä sen käsittelemiseksi. Seitsemännessä luvussa kuvaankin jäsennykset ja luokittelet, joiden varassa käyn lehtiartikkeleiden ja haastattelujen kimppuun.

Esitän kahdeksannessa luvussa tutkimukseni varsinaiset tulokset aineiston analyysin pohjalta. Keskeisinä teemoina ovat toimihenkilön käsitys työnsä kohteesta, kokemus yhteiskunnallisesta asemasta ja arvostuksesta, sisäistetyt toimintaa ohjaavat arvot; käsitys luonnonsuojelusta ja -suojelijoista, ympäristöhallinnosta ja metsätiedotuksesta sekä kehitysajatukset koskien oman ammattikunnan julkisuuskuva ja aseman parantamista.

Päätelmäosassa toivon pystyväni vastaamaan asettamiini kysymyksiin. Onko ammattikunnan identiteetti muuttumassa ja mihin suuntaan? Mikä ovat selviytymisstrategian keskeiset piirteet? Miten ammattikunta tuottaa toimintaympäristönsä sosiaalisena konstruktiona ja millaista diskurssia apuna käyttäen? Kuinka metsä saadaan näyttämään sellaiselta, että metsätoimihenkilöllä on paras sen käyttöä ja käsittelyä koskeva tieto?

Metsätoimihenkilöä itseään eniten kiinnostavat kysymykset liittynevät hänen asemaansa tulevaisuuden metsänkäsittelyn päätöksenteossa sekä mahdollisuuksiin sovittaa yhteen metsätalouden ja ympäristönsuojelun näkökohdat. Tiivistettynä: mikä on metsätoimihenkilön asema seuraavan vuosituhaten alussa ympäristönsuojelun noustessa mitä ilmeisimmin yhdeksi keskeisimmistä yhteiskunnallisista kysymyksistä?

Olen pyrkinyt jäsentämään esitykseni siten, että varsinaisesta sosiologiasta kiinnostumaton lukija saisi käsityksen metsätoimihenkilön ammatillisesta kuvasta ja sen suhteesta ympäristöongelmiin pelkästään luvuista 5, 6 ja 8. Muissa luvuissa pyrin käsittelemään ongelmaani sosiologisessa ja hiukan myös filosofisessa viitekehyksessä.

2. TUTKIMUSONGELMA

2.1. TUTKIMUKSEN PERUSJOUKKO

Metsätoimihenkilöitä on tutkittu ilmeisen vähän ammattikuntana yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta. Tutkimukset ovat olleet joko metsätoimihenkilöiden oman ammattijärjestön, Metsäalan toimihenkilöliiton, sisäisiä tutkimuksia tai metsäalan organisaatioihin ja niiden tehokkuuteen liittyviä selvityksiä. Metsäperinteen kartoituksen sivutuotteena on kertynyt tietoa myös entisaikojen metsätoimihenkilöistä. Metsätoimihenkilöiltä on ilmestynyt ainakin kaksi omaelämäkertaa.

Perinteisen metsämiehen muotokuva ja identiteetti hahmottuvat myös viralliseen metsänhoitoon kriittisesti suhtautuvista julkaisuista.

Palaan myöhemmin ammattikunnan yleiseen määritelmään metodisena ongelmana. Metsätoimihenkilöammattikunnan kehityksen kuvaan omalla kokonaisuutenaan. Rajaan tässä tutkimuskohteeni vain kolmen objektiivisen kvaliteetin pohjalta, joita ovat ammatillinen koulutus, työtehtävät ja järjestöjäsenyys.

Metsätoimihenkilöiden koulutusnimikkeitä ovat koulutasoinen metsätyönjohtaja sekä opistotasoinen metsäteknikko (vanhat nimikkeet), opistotasoinen metsätalousteknikko ja ammatillista korkeaa astetta tai ammattikorkeakoulutasoa edustava metsätalousinsinööri (uudet nimikkeet vuodesta 1983 alkaen). Toimihenkilötehtävissä toimii lisäksi pieni joukko varsinaista toimihenkilökoulutusta saamattomia ns. pitkän linjan metsätyönjohtajia. (Metsäalan ammatillisesta koulutuksesta tarkemmin esim. Tapion Taskukirja 1994, 103-104.)

Tärkeimmät työnantajaryhmät ovat metsäteollisuuden metsäosastot, metsänhoitoyhdistykset, metsälautakunnat, Metsähallitus, Metsän tutkimuslaitos, metsänjalostus, taimituotanto, kunnat ja turveteollisuus (Kertomus Metsäalan toimihenkilöliiton toiminnasta vuonna 1995, liite 5). Tehtävänimikkeitä metsäteollisuudessa

ovat piiripäällikkö, hankintaesimies, kenttäesimies, korjuuesimies, osto-esimies ja metsätyönjohtaja. Metsänhoitoyhdistyksissä käytettyjä nimikkeitä ovat toiminnanjohtaja, metsänhoidon-neuvoja, alueneuvoja, metsäneuvoja ja metsätyönjohtaja. Nimikkeistö on siis sangen kirjavaa. Metsätoimihenkilöiden tehtävät ovat luonteeltaan puunhankinnan ja metsänhoidon keski- ja alemman tason esimies- ja johtamistehtäviä, hallintoa, suunnittelua, neuvontaa ja tarkastustehtäviä.

Leimikoiden sijoittelussa maastoon sekä hakkuu- ja metsänhoitomenetelmien valinnassa on metsätoimihenkilöillä suuri asiantuntijavalta metsälakien puitteissa. Yksityiset metsänomistajat tekevät lopulliset päätökset metsässään. Valtaosa on kuitenkin nykyisin muita kuin maanviljelijöillä, eikä heillä ole metsää koskevaa käytännön tietoa riittävästi (Tapion Taskukirja 1994, 67). Heidän ainoa mahdollisuutensa päättää metsänsä käytöstä onkin tukeutua metsäammattilaisten ohjeisiin ja ehdotuksiin.

Metsätoimihenkilöt ovat järjestäytyneet Metsäalan toimihenkilöliitto r.y:een. Käytän järjestöstä myöhemmin lyhennettä METO. Järjestäytymisasteesta ei ole tarkkaa tietoa, koska eri toimialoja ja työnantajia on hyvin paljon, mutta sen arvioidaan olevan noin 90 %. METO kuuluu jäsenenä STTK:oon. Jäseniä METO:ssa oli 1995 eläkeläiset, opiskelijat ja työttömät mukaan lukien 9 354. Työssäolevia jäseniä oli 5 670. Heidän osuutensa on ollut laskeva koko 1990-luvun. Toimialoista eniten ovat työpaikat vähentyneet metsäteollisuudessa. Työttömyysaste METO:n jäsenillä oli 11,9 %, eli huomattavasti alle valtakunnallisen keskitason. (Kertomus Metsäalan toimihenkilöliiton toiminnasta vuonna 1995.)

Metsätoimihenkilöt rajautuvat näin koulutuksellisesti, tehtävän luonteensa ja ammatillisen järjestäytymisensä puolesta muista metsätalouden palkansaajaryhmistä. Toisaalta ulos rajautuvat akateemisen koulutuksen saaneet ja Akavaan järjestäytyneet metsänhoitajat ja metsäoppilaitosten opettajat ja toisaalta suorittavaa työtä tekevät metsurit ja metsäkoneenkuljettajat. On huomattava, että metsätoimihenkilön ei tarvitse välttämättä olla palkansaaja. METO:oon on nykyisin järjestäytynyt myös metsätaloudessa itsenäisinä palveluyrittäjinä toimivia toimihenkilökoulutuksen saaneita jäseniä.

Metsätaloutta on yleensä pidetty miesten alana. METO:n jäsenistä oli vuonna 1995 kuitenkin noin 10 % naisia. Käytänkin tutkimuksessani neutraalia metsätoimihenkilö -nimikettä yleisessä käytössä olevan sukupuoleen viittaavan metsäammattimiehen sijasta. Metsätoimihenkilö on myös pidettävä käsitteellisesti erossa koko metsäsektorin toimihenkilökuntaa tarkoittavasta metsäammattikunta -nimikkeestä. Metsäammattikuntaan kuuluvat niin metsänhoitajat, metsäntutkijat, metsävirkamiehet, metsäoppilaitosten opettajat kuin tässä tarkoitettut metsätoimihenkilötkin. Ammatti-identiteettiä tarkasteltaessa rajan veto on usein vaikeaa, metsätoimihenkilöt samaistuvat kohtalaisen voimakkaasti koko metsäammattikuntaan. Määritelmällisesti metsätoimihenkilökuntaa voidaan kuitenkin mielestäni pitää mainittuihin rajauksiin viitaten selkeästi omana ammattikuntanaan.

2.2. ONGELMA HAHMOTTUU: KOHTEEN, AINEISTON JA ONGELMAN VUOROVAIKUTUS

Tutkimusongelmani lähtökohta oli heikosti rajattu, liian laaja ja yleinen. Halusin tutkia metsätoimihenkilön ja ympäristönsuojelun suhdetta. Ymmärsin varsin pian, että tällainen ongelmanasettelu oli vailla sisältöä. Mitä tarkoittaa "suhde", onko se mielipiteitä, toimintaa, vuorovaikutusta vai kaikkia näitä yhdessä? Pelkistä mielipiteistä en ollut kiinnostunut. Voisiko tuo suhde ilmetä toimintana? Ajattelinkin tutkia metsää metsätoimihenkilöiden tuottamana sosiaalisena konstruktiona. Näin muotoiltuna tutkimukseni olisi kuitenkin täysin teoreettinen, eikä kertoisi paljoakaan itse metsätalouden ympäristöongelmasta ja metsätoimihenkilöistä ammattikuntana. Tutkimuksen abstraktiotaso ja yleinen kiinnostavuus ovat usein kääntäen verrannollisia.

Oliko minulle käymässä kuten Jari Ehrnrooth (1990, 31) toteaa Sintosta lainaten: "Saamme usein hyvien kysymysten alkuja, hämääriä näkyjä, joiden kehittäminen johtaa umpikujaan"? Luotin kuitenkin ongelmani järkevyyteen ja aloin kehittää sitä rajatumpaan suuntaan. Ensimmäiseksi pohdin eri aineistovaihtoehtoja. Niitä näytti olevan karkeasti jakaen neljä (lisäksi tietysti näiden yhdistelmät):

1. Kyselytutkimus joko postitse tai puhelimitse,
2. henkilökohtainen haastattelu,
3. kirjallisiin dokumentteihin perustuva analyysi ja
4. osallistuva tutkimus

Käytettävissä oleva aineisto ja ongelmanasettelu ovat vuorovai-
kutuksessa keskenään. Olisi luonnollisesti ihannetilanne, jos
ongelma voitaisiin asettaa kiinteästi, ja päättää sen pohjalta,
mitä aineistoja ja menetelmiä käytetään. Näin ei kuitenkaan
yleensä ole. Aineiston hankinnan mahdollisuudet ovat rajalliset.
Tutkijan taidot asettavat metodisia rajoituksia, jopa tutkimuk-
sen teon "muotikin" suuntaa ongelman asettelua (Töttö 1996,
1-2).

Ongelmani jatkoi kehityskaartaan. Ammattikunnan säilymisen ja
parhaassa tapauksessa jopa aseman kohenemisen teema nousi hyvin
keskeiseksi. Voisiko ongelmaa lähestyä selviytymis- tai kehitys-
strategian näkökulmasta? Taustaoletuksena tällaisessa lähesty-
mistavassa olisi, että ammattikunta on joutunut jonkinlaiseen
kriisiin ja kokee asemansa uhatuksi. Ensimmäinen tehtävä olisi
osoittaa empiirisesti tällaisen kriisin olemassaolo. Eräs mitta-
ri olisi työpaikkojen määrän muutos. METO:n jäsenten kohdalla
suunta on selvä: Vuonna 1989 maksavia jäseniä, siis aktiivisesti
työelämässä olevia, oli 7 251. Vuonna 1995 heitä oli enää 5 670,
ja suunta on edelleenkin lievästi laskeva. (Kertomus Metsäalan
toimihenkilöliiton toiminnasta 1995.)

Monella ammattialalla menee työpaikkojen määrällisen kehityksen
valossa paljon heikommin kuin metsätoimihenkilöillä, mutta työs-
sä olevien lukumäärän väheneminen 22 % riittää kertomaan, että
ammattikunta ei tunne asemaansa täysin turvatuksi.

Aseman muutosta voidaan selvittää myös laadullisesti toimihenki-
löiden oman kokemuksen kautta: Kuinka he kokevat yhteiskunnalli-
sen arvostuksensa muuttuneen, onko heillä oman käsityksensä mu-
kaan arvovaltaa metsän käsittelyä koskevassa päätöksenteossa?

Kun ammattikunnan kriisi tai muutostarve on osoitettu, pitää tutkia, ovatko ammattikunnan reaktiot tilanteeseen rationaalisia ja säilymiseen tähtääviä. Voihan olla, että ammattikunta on joutunut disintegraation tilaan: Tällöin ammattikunnan kollektiivisuus hajoaa. On vain heikosti yhteistoimintaan suuntautuneita yksilöitä, joiden näköalat rajoittuvat haaveeseen sinnitellä jotenkin työpaikassaan eläkeikään asti. Käsittääkseni metsäalan ammattikunnista metsureille on käymässä juuri näin. Heidän kohdallaan kriisi on paljon syvempi kuin metsätoimihenkilöillä. Monitoimikone syö monta kertaa armottomammin työpaikkoja kuin vanhojen metsien suojelu.

Metsätoimihenkilöiden työpaikkojen väheneminen selittyy valtaosin metsäteollisuuden organisaatiojärjestelyillä, tietojärjestelmien kehittymisellä (mm. puun mittauksen koneellistuminen) ja yksityismetsätalouden julkisen rahoituksen supistumisella (mm. Metsälehti 9.11.1995, 4). Luonnonsuojelu ei ole koko valtakunnan tasolla vähentänyt teollisuuden käyttämää raakapuuvirtaa. Lapsissa tosin toimihenkilöiden työllisyyttä on vähentänyt talouskäytössä olleiden metsäalueiden siirtäminen suojelualueiksi (Metsämies 4/1988, 22-23). Ympäristönsuojelun kasvaneet vaatimukset ovat silti keskeisimpiä muutospaineita metsätoimihenkilökunnan elämismaailmassa. Tästä kertoo se, että METO:n järjestölehdessä, *Metsämiehessä*, oli vuosina 1986-1995 lähes sata aihetta koskevaa artikkelia.

2.3. LAADULLINEN VAI MÄÄRÄLLINEN TUTKIMUS?

Tutkimusongelmani alkaa siis saada käsiteltävää muotoa. On palattava välillä aineistokysymykseen ja menetelmällisiin valintoihin. Aineiston hankintamenetelmistä jouduin hylkäämään osallistuvan tutkimuksen pois liian aikaa vievänä. Tutkimuksenihan on toki siinä mielessä hyvinkin osallistuvaa, että olen itse tutkimani ammattikunnan edustaja. Epäsystemaattiset havaintoni ja kokemukseni eivät silti voi olla ainoa tutkimusaineisto. Niillä voi olla vain ajatuksia herättävä ja muuta empiiristä aineistoa tukeva asema.

Entä kyselytutkimus? Se johtaisi lähinnä kvantitatiiviseen, kohdetta kartoittavaan lähestymistapaan. Saisin todennäköisesti kohtalaisen hyvän kuvan keskimääräisestä metsätoimihenkilöstä ja hänen mielipiteistään vuonna 1996. Toteaisin ehkä eräitä riippuvuusuhteita: nuori ja enemmän koulutettu toimihenkilö saattaisi suhtautua luonnonsuojeluun myönteisemmin kuin vanhempi kollegansa. Työmäärä olisi melkoinen: kyselylomakkeita pitäisi lähettää vähintään 700, ennen kuin voisin väittää tutkimustani validiksi ja tuloksia yleistämiskelpoisiksi. En ole kuitenkaan kiinnostunut mistään keskiarvotoimihenkilöstä tiettyinä ajankohtana, vaan ammattikunnan tiettyjen piirteiden viimeaikaisesta kehityksestä. Kyselytutkimuksella on sitä paitsi hankittu metsätoimihenkilöistä määrällistä tietoa (Metsäalan toimihenkilöliitto METO ry:n jäsentutkimus 1995, Pirjo Korhonen). Kysely painottuu selvittämään ammattiliiton ja jäsenten suhdetta, mutta se sisältää oman tutkimukseni kannalta käyttökelpoista tietoa toimihenkilöiden suhtautumisesta luonnon- ja ympäristönsuojeluun, sekä identiteetin hahmottamisen kannalta oleellista tietoa muun muassa harrastuksista ja luottamustehtävistä.

Aineistovaihtoehtoista ovat jäljellä henkilöhaastattelut ja kirjalliset dokumentit. Ongelman hahmottaminen pelkkiin haastatteluihin perustuen olisi liian työlästä, ja mahdollisesti valikoitunut haastateltavajoukko saattaisi vääristää pahasti toimihenkilön muotokuvaa. Kirjallista materiaalia, esimerkiksi Metsämiehen vuosikerrat, on kohtuudella saatavissa. Kuitenkaan en kokenut tutkimusta mielekkääksi ilman elävien toimihenkilöiden näkemyksiä. Päätinkin valita materiaalikseni kirjalliset lähteet tuettuina henkilöhaastatteluilla.

Aineiston valintani näyttäisi johtavan laadulliseen analyysiin. Sen tuloksena hahmottuisi onnistuneessa tapauksessa erityisesti metsätoimihenkilöitä ammattikuntana koskeva teoreettinen kehitysmalli. Aineistoa analysoitaessa nousee ehkä alkuperäistä ongelmanasettelua radikaalistikin muuttavia miksi-kysymyksiä (Alasuutari 1995, 189). Kallistumiseni laadullisen tutkimuksen suuntaan ei tarkoita sitä, että olettaisin sen antavan kohteestani jotenkin "syvempää" tietoa kuin määrällinen lomaketutkimus (Tötötö 1996, 7-13, Alasuutari-kritiikki). Taitoni eivät vain yksinkertaisesti riitä insinöörinkoulutuksesta huolimatta ongelman

perusteellisen kvantitatiivisen käsittelyn vaatimiin kohtalaiseen vaikeisiin tilastollisiin operaatioihin. Sosiologian metodisessa koulutuksessa onkin mielestäni vakava puute nimenomaan kvantitatiivisten menetelmien kohdalla.

2.4. ONGELMAN TÄSMENTÄMINEN

Tutkimusongelman ja aineiston suhteen määräämisessä saattaa pudota "kvalitatiivisen tutkimuksen sudenkuoppaan": Ongelma voi olla hyvin asetettu, mutta kvalitatiivisen aineiston runsaus voi saada tutkijan luopumaan järjestelmällisestä analyysistä. Tällöin voi tulos olla parhaimmillaan näkemyksellistä kirjallisuutta, mutta ei tieteellistä tietoa. (Ehrnrooth 1990, 31.)

Tutkimusongelman pitäisi siis olla oikeassa suhteessa käytettävissä olevan aineiston sekä laatuun että määrään nähden. Aineiston pitäisi "tyhjentyä" tutkimusongelmaan siten, että samasta aineistosta ei ole johdettavissa erilaisia tuloksia. (Mäkelä 1990, 52-53.) Yleinen piirre kvalitatiivisessa tutkimuksessa on aineiston liiallisuus ja keräämisen liian varhainen ajoittuminen ongelman asetteluun nähden (Ehrnrooth 1990, 39). Näin on ilmeisesti käynyt minullekin: kirjallinen materiaali oli koottu ja henkilöhaastattelut lähes pidetty siinä vaiheessa, kun sain viimein ongelman puristettua lopulliseen muotoon. Aion tästä huolimatta yrittää tyhjentää kvalitatiivisen aineiston runsaudensarveani mahdollisimman paljon ongelmani ratkaisuun.

Ongelma täytyy esitutkimusvaiheessa viipaloida empiirisiksi osakysymyksiksi (Ehrnrooth 1990, 13). Mitkä ovat metsätoimihenkilön muuttuvan muotokuvan empiiriset osakysymykset? Kokoavana tekijänä voi pitää ammattikunnan kollektiivista identiteettiä, joka ei ole mikään staattinen tila vaan kehittyvä prosessi. Ammatti-identiteetti empiirisesti havaittuna ilmiönä kuvaa ammattikunnan käsitystä tehtävästään ja merkityksestään yhteiskunnassa, sekä muodostaa jäsenyskehikon, jossa suunnistetaan eteenpäin haasteiden verkostossa.

Ammatti-identiteetin empiirisesti tutkittava ilmentymä on ammattikunnan diskurssi ja sen avulla sosiaalisesti tuotettu ja jä-

sennetty toimintaympäristö, johon kuuluu muun muassa metsä sekä kollektiivinen mielikuva työn haastajasta, ympäristönsuojelusta. Tämä kokonaisuus voidaan nähdä joko selviytymis- tai menestymisstrategisena kenttänä sen mukaan, kokeeko ammattikunta asemansa uhatuksi, vai onko kysymys vain oman merkityksen lisäämisestä.

Tutkimusongelmani on siis metsätoimihenkilöammattikunnan ammatti-identiteetin kuvaaminen kehittyvänä prosessina ympäristönsuojelun lisääntyneet vaatimukset tarkasteltavina muutosvaatimusten aiheuttajina. Keskeistä on pyrkimys valaista metsätoimihenkilökunnan yhteiskunnallista olemusta mahdollisimman laajasti valitun näkökulman puitteissa.

3. TUTKIMUSAINEISTO

3.1. KIRJALLINEN AINEISTO

Kirjallinen aineisto jakautuu kahteen osaan. Toisaalla ovat metsätoimihenkilöiden ja erityisesti METO:n tuottamat dokumentit. Toisen pääryhmän muodostavat metsätoimihenkilökunnan ulkopuolelta tuotettu aineisto.

Perusaineistoni koostuu Metsämies-lehden vuosikerroista 1986-1995. Metsämies on Metsäalan toimihenkilöliiton julkaisema ammattilehti, joka on ilmestynyt vuodesta 1909 lähtien. Nykyinen päätoimittaja on Jussi Karrama. Lehti ilmestyy 6-8 kertaa vuodessa, ja se tulee jäsenetuna kaikille METO:n jäsenille. Lehti pyrkii ottamaan monipuolisesti kantaa järjestö- ja työehtoasioiden lisäksi myös yleiseen metsäpolitiikkaan.

Varsinainen ydinaineisto ovat lehdissä esiintyvät luonnon- tai ympäristönsuojelua koskevat artikkelit, 95 kappaletta. Teemansa puolesta artikkelit ovat jakautuneet seuraavasti:

Talous ja työllisyys	10 kpl
Yhteiskunta, tiedotus	11 "
Ympäristöhallinto, luonnonsuojelu	16 "
Monikäyttö, luonnonsuojelualueet	27 "
Ilmansaasteet, metsätuhot	10 "
Ympäristökonfliktit	3 "
Metsänhoito	10 "
Luokittelemattomat	8 "

Artikkelien ajallista frekvenssivaihtelua tarkastellessa voi todeta, että lama vei ammattilehdessä tilan ympäristönsuojelulta. Vuonna 1992, jolloin lama iski täydellä voimallaan metsätalouteen, artikkeleita oli vain kaksi koko vuonna, kun keskiarvo on 9,5 artikkelia vuodessa. 1995 oli toisaalta varsinainen ympäristöasioiden teemavuosi: artikkeleita oli peräti 22.

Voidaan kysyä, edustavatko valitsemani artikkelit nimenomaan metsätoimihenkilöiden näkemyksiä asiasta, kirjoittajien joukossa on metsätoimihenkilöiden lisäksi metsäntutkijoita, metsähallintovirkamiehiä ja monia muita ammattikunnan ulkopuolisia. Ammattijärjestön lehteen valitut artikkelit ovat kuitenkin keskeinen osa sitä kaksisuuntaista informaatiovirtaa, joka synnyttää ja muokkaa ammattikunnan kollektiivista tietoisuutta. Näin perusteltuna lehtiartikkelit ovatkin tutkimuksen ydinaineistoa.

Muita ammattikunnan omia dokumentteja ovat SKOP:n metsäpalvelujaoston toimittama *Menestyvä METO. Metsätoimihenkilönä metsäsektorin etulinjassa*, METO:n toimintakertomukset vuosilta 1993, 1994 ja 1995. METO:n viimeisin jäsentutkimus on Pirjo Korhosen tekemä vuodelta 1996. Metsämiesten omaelämäkertoja löysin kaksi: Joppi J. Harton *Minun metsäinen puolivuosisatani* ja Pauli Miettisen *Metsämiesurani taival*. Metsätoimihenkilöiden ammattijärjestöjen kehittymistä ja koulutusta on selvittänyt Jaakko Pajamäki teoksessa *80 vuotta metsäalan toimihenkilöiden hyväksi*.

Metsäammattikunnan ulkopuolisia dokumentteja ovat Jorma Heinosen *Vihreän kullan markkinoilla. Keurusseudun puukauppakirja*, Kangasniemen metsätaloudesta kertova *Metsien melskeet menneiltä ajoilta. Kangasniemi*, sekä Juha Maasolan teokset *Kuin sinne huudetaan. Sata vuotta metsä- ja puutalousalan koulutusta ja Metsän mahti. Metsätöiden ja niiden oppimisen historiaa*.

Metsätoimihenkilökunnan syntyvaiheista saa kuvan Edmund von Bergin teoksesta *Kertomus Suomenmaan metsistä 1858*. Metsänhoitoyhdistyksen työnjohtajan tehtäviä ja asemaa selvittää Liisa Mäkijärven *Metsänhoitoyhdistyksen työnjohtaja ja organisaatio*. Metsätoimihenkilön ammattikuva kriittisestä näkökulmasta avautuu Erkki Lähteen *Metsämafia*-kirjasta.

3.2. HAASTATTELUT

Kirjallista materiaalia tukevia toimihenkilöhaastatteluja oli alkuperäisen suunnitelmani mukaan tarkoitus tehdä 10-12. Haastatteluja kertyi lopulta vain kuusi. Nauhoitettujen haastattelujen pituus oli 40-65 minuuttia. Laajemman materiaalin kerääminen

käytettävissä oleva aika huomioiden ei olisi ollut tarkoituksenmukaista. Lisäksi haastatteluaineisto alkoi nopeasti kyllästyä. Kolmannen haastattelun jälkeen ei enää ilmennyt mitään merkittävästi uutta. Haastateltavat valitsin Hankasalmi-Laukaan, Keuruun ja Viitasaaren metsänhoitoyhdistyksistä.

Haastatteluni oli semistrukturoitu, ns. teemahaastattelu (Hirsjärvi, Hurme 1982, 35-37). Suunnittelin karkean teemallisen haastattelurungon alustavan ongelmanasetteluni ja artikkeleiden perusanalyysin pohjalta.

Aluksi pyrin selvittämään haastateltavan henkilötaustan ja metsäalalle hakeutumisen syyn. Harrastuksien ja luottamustehtävissä toimimisen kautta pyrin valottamaan haastateltavani yhteiskunnallista asemaa.

Kysyin haastateltavan käsitystä siitä, kuinka hän oletti ulkopuolisten arvostavan metsätoimihenkilöä ja kuinka asema ja arvostus olivat mahdollisesti muuttuneet hänen työuransa aikana.

Seuraavaksi asetin haastateltavan toiminnan kohdetta, metsää, koskevan konstrukttiivisen ongelman eteen: "Kuvittele, että vieraaksesi saapuu ystäväsi Grönlannista, eikä hän ole koskaan nähnyt metsää. Olet häntä vastassa lentokentällä ja ensimmäiseksi hän kysyy: Mikä on metsä? Miten selität "metsän" muutamalla lauseella?" Useimmille haastateltaville metsä-käsitteen verbaalinen konstruointi oli vaikea pala. Jotkut kiersivät kysymyksen nokkelasti vastaamalla: "Veisin hänet metsään".

Haastateltava joutui ottamaan kantaa myös siihen, millainen metsän tulisi hänen käsityksensä mukaan olla. Entä millainen se olisi ilman metsätoimihenkilöä ja metsänhoitoa?

Onko metsätalous ympäristöongelma? Ovatko ympäristönsuojelun vaatimukset lisääntyneet viime aikoina? Mistä ympäristönsuojelun tietoa tulee, onko se puolueetonta? Haastateltavat joutuivat myös kuvaamaan jotain tietoonsa tullutta metsäkonfliktia, myös omakohtaiset metsien käyttöä koskevat ristiriitatilanteet käytiin läpi.

Jälleen konstruktiiivinen kysymys: "Millainen on tyypillinen ympäristöaktivisti? Mikä on hänen taustansa, mitkä ovat hänen arvonsa? Mistä he saavat metsätietonsa, kuinka he tiedottavat? Tunnetko henkilökohtaisesti jotain ympäristöaktivistia, oletko keskustellut metsäasioista hänen kanssaan?"

Kyselin käsityksiä ympäristöhallinnosta. Vaikeuttiko se metsien talouskäyttöä kohtuuttomasti, vai oliko sillä "puskurin" rooli jyrkkien ympäristöaktivistien ja metsien taloudellisen hyödyntämisen välissä? Mikä on uusien metsä- ja luonnonsuojelulakien merkitys, entä sertifiointi?

Pyysin haastateltaviani eläytymään kuviteltuun tilanteeseen: Metsänomistaja on pyytännyt suunnittelemaan laajan avohakkuun vanhakkoon metsäänsä. Olet varmistanut, että metsä- ja luonnonsuojelulait eivätkä kaavamääräykset estä suunniteltua hakkuuta. Paikallinen kansalaisliike on kuitenkin päättänyt vastustaa hakkuuta perustellen, että alue on "vanhaa metsää", ja joku paikallinen luontoharrastaja on mielestään löytänyt sieltä uhanalaisia kasveja. Kansalaisliikkeen nokkamies ottaa sinuun yhteyttä ja vaatii sinua luopumaan avohakkuusuunnitelmista vihjaten, että hakkuutyömaalla voi "tulla vaikeuksia", jos hanke toteutetaan. Kysymys: Kuinka puolustat metsätoimihenkilönä kantaasi, mitä teet? Kahden haastateltavan kanssa käänsin tilanteen ympäri siten, että pyysin heitä kuvailemaan, mitä he tekisivät *luontoaktivisteina* vastaavassa tilanteessa. Tällä roolinotolla oli tarkoitus selvittää haastateltavan käsityksiä luontoaktivistin arvomaailmasta. Kysymys oli vaikea ja se aiheutti ilmeisen vaivautuneita reaktioita haastateltavissa.

Lopuksi haastateltavalla oli mahdollisuus tuoda esille kehitysajatuksiaan: ovatko metsien talouskäytön ja ympäristönsuojelun vaatimukset sovitettavissa yhteen? Kuinka metsätoimihenkilöt voivat parantaa asemaansa ja julkisuuskuvaansa?

Haastattelurunko muuttui aina jonkin verran edellisen haastattelun antaman palautteen mukaan. Kuvailisin haastattelun luonnetta lähinnä refleksiiviseksi ja konstruktiiiviseksi: Haastateltavat joutuivat pohtimaan omaa toimintaansa ja sen perusteluita. Toi-

saalta he joutuivat rakentamaan aktiivisesti toimintansa kohdetta ja luomaan mielikuvan työnsä haastajasta, ympäristönsuojelusta.

Haastateltavista kaksi oli toiminnanjohtajia ja muut kenttätöimihenkilöitä. He edustivat pelkästään yksityismetsätalouden näkemyksiä. Tein valinnan täysin mielivaltaisesti, joten haastateltavien ei voi sanoa edustavan yleistettävästi metsätöimihenkilöitä, paremminkin voisi puhua näytteestä.

Jokaisella kolmella suurella toimialalla, metsäteollisuudessa, metsäkeskuksissa ja metsänhoitoyhdistyksissä on oletettavasti painotuseroja suhtautumisessa ympäristönsuojelukysymyksiin. Metsäteollisuuden töimihenkilöille on tärkeää lopputuotteen kansainvälinen markkinointikelpoisuus: raakapuu ei voi enää olla peräisin suojelullisesti arvokkaan kohteen hakkuusta. Metsänhoitoyhdistysväki painottaa maanomistajan oikeuksia päättää metsänkäytöstä. Metsäkeskusten lainvalvonnassa taas korostuu yhteiskunnan intressi. Nämä painotuserot huomioiden on yhdenkin toimialan edustajia haastatteleamalla mahdollisuus suodattaa esille se, mikä on yhteistä metsätöimihenkilöiden elämismaailmassa suhteessa ympäristönsuojeluun.

Keski-Suomi ei ole metsäkonfliktien kannalta mitenkään kuumaa aluetta. Ongelmat keskittyvät lähinnä vanhojen metsien suojeeluun, rantojen suojeeluun ja yhteen valkoselkätikka-alueeseen, josta haastateltavani eivät, yllättävää kyllä, tienneet paljoakaan. Asetelma toi toisaalta hyvin esille median merkityksen metsäkonfliktien tiedostamisessa.

3.3. OMAT KOKEMUKSENI

Olen toiminut metsäalan työtehtävissä vuodesta 1975 lähtien, nykyiseen työpaikkaani, Viitasaaren metsänhoitoyhdistykseen, tulini 1981. Tänä aikana minulle on muodostunut käsitys metsätöimihenkilön ammatista. Tällä näkemyksellä voi tutkimuksessani luonnollisesti olla vain sama paino kuin minkä tahansa haastateltavani tarjoamalla informaatiolla. Toisaalta omat kokemukset tarjoavat hyvän intuitiivisen lähtökohdan ongelman asettelussa.

Lapsuuden kokemukseni oman kotikyläni "metsäherroista" valaiset osaltaan perinteistä metsätoimihenkilön asemaa ja julkisuuskuvaava. Kotitilallani metsäasioissa käyneistä "firman miehistä" ja metsänhoitoyhdistyksen neuvojista muodostuu hyvin värikäs kirjo. Yllättävää kyllä, haastatelluista monikaan ei osannut kuvata yksilöityjä muistoja metsätoimihenkilöistä lapsuus- ja nuoruusajaltaan.

METO:n luottamustehtävieni puolesta minulla on kohtalaisen hyvä näköalapaikka metsätoimihenkilökenttään. Vuodesta 1989 lähtien olen toiminut Keski-Suomen metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöiden työsuhdeasiain yhdysmiehenä. METO:n liittovaltuuston jäsen olen ollut vuodesta 1993.

Metsätoimihenkilöitä koskevia kuvauksia jatkossa esittäessäni ovat kyseessä omat primäärihavaintoni, jos en viittaa muuhun lähteeseen tai tutkimusmateriaaliin.

Vahva sitotumiseni metsätoimihenkilöammattiin saattaa vääristää tutkimustuloksiani. Olen tästä vaarasta täysin tietoinen. Ihmisellä on taipumus nähdä oma ammattikuntansa myönteisessä valossa. Jo tutkimusongelman asettelu kuvastaa ammattikuntani myönteiseen kehitykseen kohdistamiani odotuksia. Pyrkimys tutkijan neutraliteettiin edellyttää kuitenkin, että myös kielteiset havainnot on voitava raportoida avoimesti. Toivon pystyväni tähän.

3.4. TUTKIJAN ROOLI

Tutkimusasetelmani on asemastani johtuen hyvinkin osallistuva. Neutraliteettiongelmaa onkin syytä pohtia hiukan tarkemmin. Tutkimuksen objektiivisuuden vaatimus edellyttäisi, että lähestyn kohdettani puolueettomasti.

Ympäristöasioiden ja ammatillisen toiminnan vastakkainasettelussa ehdoton puolueettomuuden vaatimus on kohtuuton. Olen toimihenkilöiden ja heidän työnsä puolella, tästä tosiseikasta en pääse mihinkään. Käytännön työssä tekemissäni ratkaisuisissa menee metsien taloudellinen hyödyntäminen ainakin rajatapauksissa luonnonsuojelunäkökohtien edelle. Tämä suuntautuneisuus ei saisi

näkyä kuitenkin tutkimusotteessani.

Toisaalta voidaan asettaa kysymys: Onko ympäristösosiologia objektiivista ja ehdottomaan puolueettomuuteen pyrkivää? Antakaamme ympäristötutkijoiden itsensä vastata. Massan (1991, 66-90; 1994, 35-50) mukaan ympäristösosiologian tehtävänä on selvästi olla kriittinen tiede, jossa ympäristökriisin todellisuus on aksiomaattinen lähtökohta. Ympäristöliikkeet esitetään empiirisesä tutkimuksessa tietoisena myönteisessä valossa. Taloudellista ja teknologista toimintaa käsiteltäessä käytetään vahvasti arvovottavia käsitteitä, kuten "riskiyhteiskunta" ja "ryöstötalous". Kriittisen marxilaisen sosiologian perintöä lienee ympäristövalankumous -käsite. Ympäristötutkimuksen tavoitteena voi olla jopa julkilausutusti tuottaa strategista tietoa ympäristöliikkeiden toimintaa varten (Tammilehto 1991, 212-218). Jos siis kriittisyys sallitaan erääksi tutkimusta ohjaavaksi orientatioksi, on myös oikeutettua suhtautua kriittisesti itse ympäristösosiologiaan.

Tutkijan roolin ongelmat tiivistyvät erityisesti haastattelutilanteissa. Tutkijan oma persoona on silloin tärkein työväline. (Hirsjärvi, Hurme 1982, 76-78; Grönfors 1985, 77-80.)

Haastateltava asettaa tutkijan johonkin rooliin. Kuinka käy minun tapauksessani? Haastateltava saattaa pitää minua:

- a) Toisena metsätoimihenkilönä, joka kysymyksillään hakee tukea omille ympäristönsuojelun vastaisille näkemyksilleen,
- b) takkinsa kääntäneenä metsätoimihenkilönä, joka on siirtynyt luonnonsuojelijoiden puolelle ja itse asiassa "vakoilee" heidän hyväkseen,
- c) metsätoimihenkilönä, joka työnsä ohessa haluaa kehittää itseään opiskelemalla ja samalla suhtautuu vakavasti oman ammattikuntansa ongelmiin, tai
- d) arveluttavana henkilönä, joka leikkii yliopiston Suurta Tutkijaa.

Rooli c) on tietenkin se neutraali rooli, jossa pyrin tietoisesti esiintymään haastattelutilanteessa. Roolin b) syntymistä pyrin välttämään sillä, että en erityisesti painota tutkimukseni olevan tekemisissä nimenomaisesti ympäristösosiologian kanssa. Mahdollisuuksiani joutua rooliin a) lisää se, että haastateltavat ovat tottuneet näkemään minut myös työsuhdeasiain yhdysmiesten roolissa, jolloin tehtäväni on julkilausutusti puolustaa toimihenkilön etuja.

Käyttökelpoista informaatiota saa, vaikka olisi joutunut rooleihin a) tai b). Tilanne on vain oivallettava, jotta pystyy suodattamaan haastateltavan vastaukset rooli-odotuksen taustaa vasten. Haastateltava kertoo näissäkin rooliasetelmissä asioita johdonmukaisesti, ja saatan jopa saada tietoa, jota ei neutraaliksi koetulle tutkijalle kerrottaisi. Vaikein on tilanne, jos joudun arveluttavan "Suuren Tutkijan" rooliin. Tällöin haastateltava joko kieltäytyy yhteistyöstä tai ryhtyy vastavuoroisesti tempuillemaan kanssani antaen epäjohdonmukaista ja totuudenvastaista tietoa.

Pääsääntöisesti koin, että haastateltavani suhtautuivat myönteisesti ja yhteistyöhakuisesti. Yksi henkilö, jolle ehdotin haastattelua, ilmaisi melko selvästi, että hänen sijastaan voisin mieluummin valita jonkun muun samasta talosta. Hän ei tullutkaan mukaan lopulliseen haastateltaviksi valittujen joukkoon.

Roolit, joihin tunsin joutuneeni, olivat tyyppiä c). Haastateltavat siis kokivat minut aidosti tutkimusta tekeväksi opiskelijaksi. Tähän roolinantoon sekoittui kuitenkin jonkin verran roolityyppiä a), eli ympäristönsuojelua vastustava toimihenkilö. Haastateltavat odottivat selvästi minun nyökkäilevän hyväksyvästi, kun olivat esittäneet jonkin kielteisen arvion ympäristönsuojelusta.

Joku metsätoimihenkilö sanoo epäilemättä raporttiani lukiessaan, että olen liikaa luonnonsuojelijoiden puolella. Toisaalta moni ympäristösosiologi tulkinnee raporttini ryöstömetsätalouden puolustuspuheenvuoroksi. Jos kummaltakin puolelta tulee tällaisia kommentteja, olen tyytyväinen: olen ilmeisesti onnistunut neutraaliuden tavoittelussani.

4. MÄÄRITELMIÄ

4.1. AMMATTIKUNTA

Ammatin ja ammattikunnan käsite on ongelmallinen. Arkikielessä ammatilla tarkoitetaan laajasti ihmisen vakiintunutta tapaa hankkia toimeentulonsa tiettyä työtä tekemällä, ja ammattikunnan muodostavat kaikki samansisältöistä työtä tekevät. Sosiologisissa tutkimuksissa on usein kiinnitetty huomiota eri ammattien luokkasidonnaisuuteen ja siihen perustuvaan ryhmittelyyn. Strukturalistiset ja funktionalistiset lähestymistavat puolestaan näkevät ammatin tiettyä tarkoitusta toteuttavana yhteiskunnan rakenneosana. Tätä näkemystä edustaa käsittääkseni esimerkiksi Parsons (Collins 1990, 11-12).

Airaksinen (1991, 25-26) käyttää ammatti -käsitettä profession synonyyminä tehden käsitteistöstä entistäkin sekavamman. Toisaalta hänen yhteiskunnan yleisistä arvoista lähtevä ammatin määrittelynsä näyttäisi sopivan osaksi omaa lähestymistapaani. Onhan näkökulmani, ympäristönsuojelu, erittäin arvosidonnainen ilmiö.

Ammattikunta -käsitettä lienee mahdotonta määritellä tyhjentävästi, voidaan vain asettaa joukko ehtoja, joiden täyttyessä voidaan puhua ammattikunnasta. Tutkimukseni kannalta relevantin ammattikunnan määritelmän pitäisi täyttää ainakin seuraavat ehdot:

1. Kollektiivisuuden kokemus: kyky tehdä selkeä raja "meidän" ja "muiden" välille.
2. Tietoisuus toimintaa säätelevistä arvoista ja normeista.
3. Ammattikunnalla on kohtalaisen vakiintunut asema yhteiskunnassa ja selkeästi määritelty toiminnan kohde. Toiminnan tavoitteet on johdettu yhteiskunnan

laajemmista arvoista ja päämääristä. Yhteiskunta asettaa kelpoisuusehtoja ammattikunnan jäsenille ja valvoo näiden toimintaa.

4. Auktoriteetti-, asiantuntija- tai johtamisasema: ammattikunta voi toiminnallaan vaikuttaa paitsi työnsä fyysiseen kohteeseen myös kohteen kanssa tekemisissä olevien ihmisten toimintaan ja asenteisiin.
5. Tehtäväkentän hallinta: Ammattikunta pystyy riittävässä määrin valvomaan tehtäväkentän säilymistä jäsenillään ja vaikuttamaan ainakin jossain määrin ammatilliseen koulutukseensa.
6. Järjestäytyminen: Ammattikunta on muodostanut ammattiliiton tai muun sitä vastaavan järjestön, jonka tehtävänä on ajaa jäsenistön etua ja ylläpitää sekä kehittää yhteenkuuluvuuden tunnetta. Järjestö harjoittaa kontrollia jäseniään kohtaan.
7. Tiedotus: ammattikunnan jäsenet vaihtavat säännöllisesti tietoja työstään ja toimintaperiaatteistaan. Ulkopuoliselle tämä prosessi näyttäytyy ammattikunnalle tyypillisenä diskurssina.

Metsätoimihenkilöammattikunta näyttäisi täyttävän ainakin osan näistä ehdoista. Järjestäytyminen on objektiivinen tosiasia, samoin työn johtamis- ja asiantuntijaluonne. Tehtäväkenttä on tiukasti metsätoimihenkilöiden hallinnassa. Sisäinen tiedotus toimii muun muassa Metsämies-lehden kautta.

Ammattikunnan kollektiivisuuden kokemus, tietoisuus työtä ohjaavista arvoista ja asema yhteiskunnassa ovat niitä ammattikunnan olemassa olon ehtoja, joita tehtäväni on kuvata empiirisen aineiston avulla.

4.2. METSÄTOIMIHENKILÖIDEN STATUS: SEMIPROFESSIO?

Airaksinen (1991, 25-29) erottaa ammatin (profession), ala-ammattin ja puoliammatin (ilmeisesti semiprofessio). Ammatti on hänen

konseptiossaan normatiivinen käsite: ammatit palvelevat yhteiskunnan jäsenten hyväksymiä arvopäämääriä, kuten terveyttä, turvallisuutta, vapautta, tasa-arvoa ja hyvinvointia. Puoliprofessioihin kuuluvaksi Airaksinen lukee esimerkiksi insinöörit, joiden työtä ei johda mikään oma arvo, vaan he palvelevat työnantajansa päämääriä.

Metsätoimihenkilöt ovat alisteisessa asemassa koko metsäammattikunnan sisällä. Heidän johtajinaan tai työnsä tarkastajina on akateemisia, tieteellisen koulutuksen saaneita metsänhoitajia. Tällä kriteerillä metsätoimihenkilöt olisivat alaprofessio kuten sairaanhoitajat suhteessa lääkäreihin (Airaksinen 1991, 27). Rinnastus ei ole aivan osuva. Metsänhoitajatkään eivät kuulu Airaksisen luokituksen mukaisiin varsinaisiin ammatteihin. Toisaalta metsätoimihenkilöt tekevät metsänkäsittely- ja puukauppapäätökset käytännössä täysin itsenäisesti. Heillä onkin suunnittelu- ja toimeenpanovaltaa enemmän kuin sairaanhoitajilla omassa työympäristössään.

Metsätoimihenkilöitä voidaan verrata sairaanhoitajiin myös oman aseman kehittämisen näkökulmasta. Sairaanhoitajathan pyrkivät hankkimaan ammatilleen tieteellistä statusta ja sitä kautta varsinaisen profession aseman (Katz 1969, 71-76; Elzinga 1990, 154-156). Profession asema perustuu määrätyn tiedonalan hallintaan ja ongelmanratkaisukykyyn. Ne voidaankin nähdä tietoperustaisina yhteiskunnallisina ryhminä. (Torstendahl 1990, 2-5.) Lääkäreiden ja sairaanhoitajien ammatillisessa suhteessa on kysymys siitä, että lääkäreillä on hallussaan tutkimukseen perustuva korkein lääketieteellinen tieto. Tätä tietokokonaisuutta hyödyntäessään he käyttävät sairaanhoitajia avustavassa roolissa ja säätelevät ja rajaavat lääketieteellisen tiedon kulkua sairaanhoitajille ja potilaille. Näin sairaanhoitajille muodostuu ammatillisesti alisteinen asema, jonka julkisuuskuvaa vielä heikentävät alan naisvaltaisuus ja lääkäreitä heikompi palkkaus. (Katz 1969, 55-69; Elzinga 1990, 151-152.)

Sairaanhoitajat perustavat asemansa parantamiseen siihen, että heillä on kokonaan oma tiedonala hallittavanaan ja sitä kautta ongelmanratkaisukyky, jota ei muilla ammattiryhmillä lääkärit mukaan lukien ole. Lääkärit keskittyvät potilaan *parantamiseen*,

siis lääketieteelliseen työhön. Sairaanhoidajien tehtävänä on taas *hoitaminen*, eli kokonaisvaltainen potilaasta huolehtiminen. Nämä kaksi toimintaa edustavat sairaanhoidajien näkemyksen mukaan täysin eri tiedonaloja. Sairaanhoidajien omalle tiedonallalle, *hoitotieteelle*, pitäisi saada akateeminen, tieteelliseen tutkimukseen perustuva status. Näin sairaanhoidajista tulisi lääkäreiden rinnalle oman tieteenalansa suvereenisti hallitseva varsinainen professio. (Katz 1969, 71-76; Elzinga 1990, 158-160.)

Onko metsätoimihenkilöillä vastaavanlaisia pyrkimyksiä? Metsätalouden tietokokonaisuus on hajautunut laajasti eri tieteenaloille. Varsinaisen metsänhoitotieteen kantatieteenä on biologia ja nykyisin myös ekologia. Puukaupallinen puoli taas kuuluu taloustieteiden piiriin. Metsäkone- ja korjuuteknologian kehittämisessä on teknisillä soveltavilla tieteillä keskeinen rooli. Metsän, metsänomistajan ja yhteiskunnan suhteiden tutkimuksella psykologian ja sosiologian näkökulmasta on vielä vähäinen, mutta kasvava asema. Tämä tutkimukseni edustaa osaltaan yhteiskunnallista metsätutkimusta.

Metsien käyttö, joka on metsätoimihenkilöiden tiedonala, ei ole selvästi jäsentynyt omaksi kokonaisuudekseen. Hajaannusta lisää nykyisin se, että ympäristönsuojelun vaatimukset määrittävät metsien käytön rajoja yhä enemmän: metsien käyttö ei voi olla enää pelkästään perinteistä talouskäyttöä. Metsän käyttö laajassa mielessä voi olla käyttämättä jättämistä jonkin lajin suojelemiseksi. Metsätoimihenkilöiden ammatillisen koulutuksensa kautta saamat tiedot eivät yksinkertaisesti riitä ympäristöasioiden täydelliseen hallintaan.

Metsätoimihenkilöiden "ammattikäsky", joka annettiin 1800-luvulla, määräsi heidät lähinnä käytännöllisiin tehtäviin vartio- ja apulaisvaestöksi, joka ei tarvinnut tieteellistä oppia. Heiltä edellytettiin vain luku- ja kirjoitustaitoa ja vähäistä laskutaitoa (von Berg 1995, 38-40.) Tämä käytännöllisesti suuntautunut mentaliteetti ilmenee vieläkin metsätoimihenkilöissä. He ilmoittavat usein ylpeinä olevansa "käytännön miehiä, joita eivät teoreettiset höpinät kiinnosta". On luonnollista, että tästä mentaliteetista ei nouse akateemisen professionaalisuuden vaati-

muksia. METO:n liittovaltuustossa 1994 oli esillä keskujärjestöstä (STTK) eroaminen, jonka seurauksena ainoaksi keskusjärjestövaihtoehdoksi olisi jäänyt AKAVA. Eroamishanke torjuttiin. Vastustavista puheenvuoroista oli selvästi kuultavissa akateemisuuden vieroksuminen.

Metsätoimihenkilöt ovat varsin pieni ammattikunta sairaanhoitajiin verrattuna. Sairaanhoitajien työ on lisäksi hyvin samantyyppistä kaikkialla, ja heidän professionaalistumisvaatimuksensa onkin kansainvälinen ilmiö. Metsätoimihenkilöillä on metsätaloudesta riippuvassa Suomessa merkittävä asema verrattuna muiden maiden metsätoimihenkilöihin. Yhteisiä kansainvälisiä intressejä ei helposti synny. Metsätoimihenkilöt eivät lukumäärällisestikään ylitä sitä kriittistä massaa, joka tarvitaan oman ammattikunnan aseman radikaaliin parantamiseen. Oman ongelmansa muodostaa myös se, että ammattikunta on hajautunut monille toimialoille, joilla on osittain vastakkaisia intressejä.

Metsätoimihenkilöt ovat toisaalta onnistuneet vaikuttamaan merkittävästi koulutuksellisen statuksensa kehittymiseen. Palaan tähän asiaan myöhemmin yksityiskohtaisemmin.

Metsäammattikunta voidaan kokonaisuudessaan nähdä semiprofessiona, jonka ylemmän osan muodostavat metsänhoitajat ja -tutkijat. Alempaan osaan kuuluu metsätoimihenkilöiden ammattikunta. Täysin omaa tiedonalaansa metsätoimihenkilöammattikunnalla ei ole, samoin pääasiassa taloudelliseen tulokseen tähtäävät toiminnan arvot ovat yhteisiä useiden muiden talouden ja tekniikan parissa toimivien ammattikuntien kanssa.

4.3. AMMATTI-IDENTITEETTI

Ehkä keskeisin käsite työssäni on metsätoimihenkilöiden ammatti-identiteetti, jonka samaistan hyvin pitkälle koko heidän ammatillisen olemisensa tapaan, muotokuvaan. Käsitettä on syytä pyrkiä määrittelemään tarkemmin.

Identiteetti ei tarkoita työssäni suppeasti vain johonkin kuulumisen ja samaistumisen yksilöllistä kokemusta. Ammatti-identi-

teetillä ymmärrän kollektiivista kokemusta, jossa yhdistyvät käsitys työn kohteesta ja päämääristä sekä yhteiskunnallisesta merkityksestä. Toimintaa ohjaavien arvojen ja velvollisuuksien sisäistäminen sekä niiden toteuttaminen työssä on ammatti-identiteetin osatekijä.

Ammatti-identiteetissä on kaksi puolta: Toisaalla ovat ne merkitykset ja tulkinnat, jotka avautuvat vain ammattikunnan edustajille, toinen puoli on ammatin julkisuuskuva. Se on toisaalta ajallisesti kehittyvä prosessi, toisaalta taas kiinteä ydin, josta käsin perustellaan muulle yhteiskunnalle oman ammatin oikeutus.

5. METSÄTOIMIHENKILÖAMMATIN KEHITYS

5.1. METSÄAMMATTIKUNNAN SYNTYVAIHEET

Metsäammattikunnalle muodostui yhteiskunnallinen tilaus 1800-luvun puolivälissä. Suomen metsät olivat puuntuotannollisessa mielessä varsin heikossa kunnossa. Tilanteeseen olivat johtaneet vuosisatoja kestänyt metsien kaskeaminen, 1600-luvulta alkanut tervanpoltto sekä suurimpien puiden käyttö laivanrakennuksen tarpeisiin. (Massa 1994, 81-88; Reunala, Heikinheimo 1987, 18-21.) Yhteiskunnalla ei ollut mitään metsien käyttöä koskevaa yhtenäistä ohjaus- ja valvontajärjestelmää.

Kaskeaminen ja tervanpoltto olivat vähenemässä 1800-luvun alkupuolella, mutta metsiä tarvittiin yhä enemmän nousevan saha- ja selluteollisuuden tarpeisiin (Reunala, Heikinheimo 1987, 24). Vuoden 1841 metsäkomitean päätöksen mukaisesti sahat asetettiin tiukan valvonnan alle ja tehokkaat höyrysahat kiellettiin kokonaan. Metsävirkamieskunnan syntyminen sai itse asiassa alkunsa Senaatin varapuheenjohtajan, von Haartmanin, näkemyksestä, että metsät voitiin pelastaa vain niitä hoitamalla, ei pelkillä kielloilla. Hän esittikin 1848, että Suomeen tulisi saada metsäopisto, jossa koulutettaisiin metsänhoitajia ja metsänvartijoita. (von Berg 1995, julkaisijoiden esipuhe 6.)

Metsäopetuksen käynnistämisessä aktiivisimmin esiintynyt henkilö oli Maanmittauksen ja metsänhoidon yhteisen ylihallituksen johtaja C.W. Gyldeń. Hänen aloitteestaan senaatti antoi Evon metsäopiston perustamispäätöksen 1858 (emt. 8).

Gyldeń sai senaatin suostumaan myös siihen, että ulkomainen metsäasiantuntija kutsuttaisiin Suomeen antamaan neuvoja metsähallinnon ja metsien hoidon järjestämiseksi. Tämä asiantuntija oli Tharandin metsäakatemian johtaja, kuninkaallinen ylimetsäneuvos Edmund von Berg, joka suostui tarjottuun tehtävään 1 500 hopearuplan korvausta vastaan ja saapui Suomeen tarkastusmatkalleen kesäksi 1858. (emt. 8-9.)

von Bergin näkemyksissä Suomen metsien silloisesta tilasta ja siihen johtaneista syistä voi jo kuulla ympäristöongelmien kaijuja:

*"Ihmisten typeruus ja puunkauppiasten voitonpyyntö ovat tätä ennen käyttäneet varmimpia metsän-hävityksen keinoja; nyt jo ovat Suomenmaan metsät siinä tilassa, että jos yhä vielä kehnommiksi kävisivät, niin olisi se suu-
restä kamoittava asia, sillä ei ilmanlaatuakaan silloin olisi huonommaksi muuttumatta."*

von Berg antoi ohjeet kruunun metsiä hoitavan metsänhoitokunnan järjestämiseksi. Se jakautuisi neljään virkaluokkaan: Johtokuntaan, Tarkastus-väestöön, Hallitus- eli talous-väestöön ja Vartio- ja apulaisväestöön. Kolmelta ensimmäiseltä luokalta edellytettiin tieteellistä oppia. Neljäs luokka muodosti myöhemmän toimihenkilötason Metsähallituksen kenttähenkilöstön. Se ei von Bergin mukaan tarvinnut mitään tieteellistä oppia. Halu ja hartaus asiaan, raitis ruumis ja uskollisuus palveluksessa olivat vartio-miehien tärkeimmät ominaisuudet von Bergin mukaan. Myöskään mitään erityistä koulutusta hän ei nähnyt tarpeelliseksi. "Täksi vartio-väeksi sopii useimmiten valita kruununorpparia ja muita semmoisia talonpoikaisia miehiä. Myöskin ruotu-sotavaen miehistöä ja varsinki ala-upsieria voidaan vallan hyvin tässä toimessa käyttää." (von Berg 1995, 38-40.)

Evon metsäopiston tehtävänä oli aluksi kouluttaa metsänhoitajia eli metsäkonduktöörejä (von Berg 1995, kuvateksti 57). Metsänvartijoiden koulutus alkoi 1876 (Evon metsänvartijakoulu 1876-1916, 4-6; koulutuksen alkamisesta yksityiskohtaisemmin Pajamäki 1988, 8-9). Evolla valmistui kaikkiaan 290 metsänhoitajaa. Korkeimman metsäopetus siirtyi 1908 Helsingin Yliopistoon, ja Evo onkin sen jälkeen antanut opistotasoisesta koulutusta. Koulutusammattinimike muuttui metsänvartijasta metsätyönjohtajaksi 1922 ja edelleen metsäteknikoksi 1940-luvulla. (Maasola 1976, 15-16, 69.) Metsätalousinsinööri-nimike vahvistettiin 1983.

Vartio- ja apulaisväestö on von Bergin (1995, 44) mukaan määrätty "metsää vartioitsemaan, mutta sitä paitsi pitää sen,-katso-
malla metsän-hakkuiden, viljelyksien ja muiden semmoisten töiden

perään, -auttaman metsänhoitajata, joka ei samalla hetkellä voi olla kaikissa aluutensa äärissä läsnä". Kullekin metsävahdille tuli antaa oma piirinsä, josta hän oli vastuussa. Metsää vartioidaan tuli myös olla metsästäjä. Jahti oli sekä metsien hoitoa, että tulojen hankkimista valtakunnalle. Samalla metsät kävisivät metsänvartijalle rakkaammaksi, kun hän yöt ja päivät vaeltaa metsissä. (emt. 46.) Metsästyks ja kalastus ovatkin säilyneet osana metsätoimihenkilön ammatti-identiteettiä. 56 % METO:n jäsenistä harrastaa niitä säännöllisesti tai melko usein (Korhonen 1995, 39). Metsähallituksen toimihenkilöissä voidaan sanoa tämän metsänvartija-mentaliteetin säilyneen nykypäiviin asti.

Kansalla oli aikaisemmin ollut vapaa nautintaoikeus kruunun metsiin. Kun tämä oikeus oli poistettu, oli ymmärrettävää, että kruunun metsiä hallitsevat metsänhoitajat ja -vartijat joutuivat kansan vihan kohteeksi. Luvattomien hakkaajien häätämiseksi jouduttiin joskus käyttämään kirvestäkin kovempia keinoja, tuliasiaita. (von Berg 1995, kuvateksti 53; Maasola 1996, 44.)

Kirveestä onkin tullut yksi myyttisen metsäpomon symboleista. Nykyisin sitä ei enää käytetä puiden leimaamisessa, mutta vielä 1980-luvulla TV-uutisissa metsätyönjohtaja kulki kirves kädessä metsikössä. Tutkimuksen tekijällekin ojennettiin taloontulojuhlassa 1981 leimuukirves symboliseksi vallan merkiksi. Kirveeseen liittyy monensuuntaisia symbolisia merkityksiä: 1800-luvun metsänvartijan kädessä se merkitsi käskyä lopettaa luvaton hakkuu. Metsän leimaajan kädessä se on merkinnyt metsänomistajalle lupaa myydä puuta metsästään. Kirves on myös yleistynyt koko metsänhoidon symboliksi: "Kirves on metsän paras lääke".

Leimauskirves oli niin tärkeä, että vielä 1970-luvulla kirveensä hävittänyt piirimetsälautakunnan toimihenkilö joutui poliisikuulusteluun. Toimiessani ennen Viitasaarelle tuloani Puulaaki Oy:n palveluksessa Keuruulla kuulin erään multialaisisännän väärentäneen metsänhoitoyhdistyksen leimakirveen, jotta saattoi jälkeenpäin hiukan lisäillä yhdistyksen neuvojan metsäänsä tekemää leimikkaa.

5.2. NYKYINEN METSÄTOIMIHENKILÖKUNTA MUOTOUTUU

Valtio siis tarvitsi palvelukseensa metsätoimihenkilöitä metsiään suojelemaan ja hoitamaan. Toisaalta kehittyvä puunjalostusteollisuus alkoi rekrytoida palvelukseensa toimihenkilöitä puunhankintatehtäviin ja hoitamaan yhtiöiden omia metsiä. Näihin tehtäviin soveltuivat koulutetut metsänvartijat ja metsätyönjohtajat erinomaisesti. Metsätoimihenkilökoulutus laajeni. 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä syntyi kolme uutta metsänvartijakoulua: Tuomarniemi, Nikkarila ja Rovaniemi (Maasola 1976, 69).

Aluksi metsäteollisuuden pomot valikoituivat parhaiksi todetuista metsä- ja uittomiehistä, joilla oli käytännön taitojen lisäksi jonkin verran kirjoitus- ja laskutaitoa. Työmailla kulkiessaan metsäpomot usein yöpyivät taloissa tai metsäkämpillä. Metsäpomot ovat olleet hyvän juttumiehen maineessa. (Metsien melskeet menneiltä ajoilta 1991, 161-162.)

Metsäteollisuuden toimihenkilötehtävät muodostuivat jo varhain 1900-luvulla kaksitasoisiksi. Työmaitten käytännön työnjohdosta vastasivat työnjohtajat, jotka usein olivat pitkän linjan miehiä. Laajempia alueita johtivat metsäpiirimiehet, "ukkoherrat", joilla yleensä oli metsänvartijan tai metsäteknikon koulutus. Metsäpomot olivat toimialueillaan ja metsätyöntekijöitten keskuudessa kunnioitettuja, toisaalta kadehdittuja ja jopa pelättyjä. (emt. 162.)

Metsäpomon tehtäväkentäksi metsäyhtiöllä muodostui puiden osto, leimaus, korjuun suunnittelu, korjuu, puutavaran mittaus, kaukokuljetus, varastokirjanpito, metsien hoito, tilitykset, tarkastukset ja valvonta (emt. 168).

Eri yhtiöiden ostomiehiä saattoi olla suuressa metsäpitäjässä jopa kymmenen (emt. 123-143.) Puukaupan teko ja varsinkin yhtiön miesten välinen kilpailu leimikoista on hyvin suosittu aihe metsäpomoista kertovassa perinteessä (emt. 146-149; Vihreän kullan markkinoilla 1991, 58-84). Viitasaaren Kumpumäestä kerrotaan esimerkiksi tapauksesta, jossa kahden yhtiön ostomiehet juoksi-

vat kilpaa isännän hankintapinolle vain todetakseen, että kolmannen yhtiön ostomies oli ehtinyt jo lyödä pinoon yhtiönsä omistuslapun. Joskus kävi niin, että onneton puukaupan hävinnyt yhtiön ostomies joutui nöyrytyään voittajan ja puun myyjän välisen kauppakirjan todistajaksi (Vihreän kullan markkinoilla 1991, 82.)

Jostakin syystä erityisesti Gutzeitin miehet nousivat huomattavaan maineeseen. Pitäjän suurmiehet: "...nimismies, kirkkoherra ja Gutzeitin miehet." (Metsien melskeet menneiltä ajoilta 1991, lainaus Länsi-Savo -lehdestä 126.)

Teollisuuden metsäpomojen perinteinen ammatti-identiteetti rakentuikin lähinnä puukaupallisen vallan varaan. Kirjalliset kontrahdit olivat aluksi hyvin epämääräisiä, ja ostaja saattoi saada käyttövallan isännän metsään jopa 15 vuodeksi (Vihreän kullan markkinoilla 1991, 60-61). Ostomies saattoi harrastaa myyjän silmissä melkoista mielivaltaa puuta hinnoitellessaan ja mittauksia suorittaessaan. Jopa huijauksista huhuttiin. Yleensä puunostajat koettiin kuitenkin rehellisiksi herrasmiehiksi. (Metsien melskeet menneiltä ajoilta 1991, 146-149; Vihreän kullan markkinoilla 1991, 61-74.) Rahasalkku on kirveen lisäksi toinen tärkeä perinteisen metsäpomon vallan symboli. Sen kautta kanavoitui puukaupasta keskeisesti toimeentulonsa saavan maaseudun hyvinvointi. Nyt kumpikin on hävinnyt ja korvautunut salkkumikrolla - onko siitä vallan symboliksi?

Yhtiön miehestä muistan hauskan ja toisaalta hiukan nolon tapauksen lapsuudestani. Yhtiön mies oli tulossa kotitalooni ostamaan puuta mittaamaan, ja äitini oli huolissaan mitan puolueettomuudesta: "Kun se Veikko on yhtiöön päin kallellaan!" Kun ostomies sitten saapui ja haasteli ovella seisoen, tarkastelin häntä hetken ja ilmoitin äidilleni 5-vuotiaan pojan rehellisyydellä: "Äiti, ei tuo Veikko ole yhtään kallellaan!"

Metsäpomon valtaa korosti pientilojen muodostuminen. Niiden isännistä tuli pienviljelijä-metsätyömiehiä. Vähäisiltä pelloilta he eivät saaneet itselleen ja perheelleen ympärivuotista toimeentuloa, ja niinpä ainoa mahdollisuus elää maaseudulla olivat talviset hakkuu- ja puutavaran ajotyöt firman palveluksessa.

(Reunala, Heikinheimo 1987, 26: Donner-Amnell 1991, 280.) Yhtiön pomolla oli valta antaa näitä töitä tai olla antamatta, jos isäntä ei sattunut olemaan sopivan mukava mies.

Metsähallituksen ja metsäyhtiöiden toimihenkilöt asuivat maaseudulla työnantajan omistamissa virkataloissa. Kotikylälläni Keihärinkoskella asui Kymi-yhtiön piirityönjohtaja kylän muuhun rakennuskantaan nähden suuressa ja hyvin varustetussa yhtiön talossa, jonka pihapiirissä oli pieni punainen aputyönjohtajan tupa. Näitä entisiä metsämiesten "puustelleja" on Viitasaarella kymmenkunta. Työsuhdeasuntokulttuuri on metsäalaltakin hävinnyt lähes kokonaan. Ne harvat metsätoimihenkilöt, jotka vielä asuvat taajaman ulkopuolella, ovat lunastaneet virkatalon omakseen.

Kotikyläni piirityönjohtajat olivat nuoren pojan silmissä lähes yhtä tärkeitä henkilöitä kuin kansakoulunopettaja. He osallistuivat aktiivisesti muun muassa paikkakunnan urheiluseuratoimintaan. Rakennuttipa eräs urheiluhenkkinen Kymin mies kotitaloni lähellä sijaitsevalle vuorelle oikean puisen hyppyrimäen kylän poikien iloksi.

Metsähallinnon ja yhtiön metsätoimihenkilöiden lisäksi ammattikuntaan kuuluivat yksityismetsien käsittelyä valvovat ja edistävät virkamiehet. Edistämistoiminta tapahtui 1800-luvun lopulla maanviljelysseurojen toimesta, joihin oli palkattu metsänvartiakoulutuksen saaneita henkilöitä metsänhoidon- ja myöhemmin metsätalousneuvojiksi (Metsien melskeet menneiltä ajoilta 1991, 83).

1928 säädettiin yksityismetsälaki, jonka keskeisenä periaatteena oli kielto hävittää metsää ja velvollisuus perustaa uusi taimikko hakatun puuston tilalle. Samana vuonna perustettiin yksityismetsien käyttöä valvomaan ja edistämään metsälautakuntalaitos. (Reunala, Heikinheimo 1987, 25.) Metsälautakunnan palveluksessa oli metsätalousneuvoja omilla piireillään (Metsien melskeet menneiltä ajoilta 1991, 84-87). Metsälautakunnan nimi on muuttunut monen mutkan kautta 1995 metsäkeskukseksi, ja nykyisiä toimihenkilönimikkeitä ovat alue-esimies, metsätalousteknikko, suunnittelija ja tarkastaja.

Saha- ja hioketeollisuuden yksipuolisesti suurimpiin puihin kohdistuva puun hankinta aiheutti määrämittaharsinnaksi kutsun metsien käsittelytavan. Tätä pidettiin kuitenkin biologisesti vääränä hakkuutapana, koska hakkuualueelle jäi vain kasvukunnoltaan ja perinnölliseltä tasoltaan heikoin puusto. Kemiallinen puunjalostus mahdollisti pienpuunkin käytön jalostustarpeeksi, mutta metsälain valvojien oli hyvin vaikea hävittää jo parin sukupolven ajan tilallisiin syvään juurtunut harsintahakkuutaipumus. Vuonna 1948 tunnettujen metsäntutkijoiden antamalla ns. harsintahakkuujulkilausumalla oli tarkoitus saada metsien käsittely lopullisesti muuttumaan virallisen linjan mukaiseksi. Harsinnan vastustamisesta onkin syntynyt perusristiriita virallisen metsänkäsittelyopin ja ns. jatkuvan kasvatuksen metsänkäyttöfilosofian välillä: Virallinen linja vaati, että vanha puusto on poistettava kerralla (avohakkuu) ja tilalle istutettava taimikko. Jatkuvan kasvatuksen kannattajat ajattelevat, että riittää, kun poistetaan suurimmat puut pienempien jäädessä muodostamaan uuden metsän. (Reunala, Heikinheimo 1987, 24-25.)

Metsälain valvonta ei aina ollut toimihenkilöstä itsestäänkään kovin miellyttävä tehtävä. Metsälautakunnissa pyrittiin kuitenkin tietoisesti välttämään poliisin roolin syntymistä toimihenkilöille. Tästä olisikin ollut vain haittaa tehtävän hoitamiselle, kuuluihan metsälautakunnan tehtäviin yhtä tärkeänä lainvalvonnan ohella myös metsätalouden neuvonta ja kehittäminen. (Metsien melskeet menneiltä ajoilta 1991, 83-91.)

Metsälautakunnan toimihenkilöt eivät kuitenkaan ole täysin välttyneet joutumasta metsäpoliisin rooliin omiin hakkuumenetelmiinsä luottavan metsänomistajan silmissä. Virallisten metsänkäsittelymenetelmien vastustajaksi ja metsänomistajan vapaan päätösvallan puolestapuhujaksi 1980-luvulta alkaen profiloitunut Metsäntutkimuslaitoksen professori Erkki Lähde kertoo yksityiskohteisesti omapäisten isäntien ja "metsäpoliisien" yhteenotoista kirjassaan Metsämafia (1992). Peruskäsitteensä Lähde määrittelee: "Edellisellä (metsämafia) tarkoitetaan kaikkea sitä metsätalouteen pesiytynyttä toimintaa, jolla kaikin keinoin ajetaan tehometalouden käyttöä metsissä. Metsäpoliisilla taas tarkoitetaan kansankielessä yksityismetsätalouden hallinto-organisaatiota, lähinnä niitä, jotka kiertävät isäntien metsissä po-

liiseina yksityismetsälain nimissä." (7.) Lähde arvostelee sekä valvonta- että edistämistehtävän kuulumista samalle valtionhallinnon rahoituksella toimivalle laitokselle (9).

Lähteen kritiikki on monilta osin täysin perusteltua, mutta hänen argumentaationsa objektiivisuudesta tai sen puuttumisesta voi muodostaa käsityksen seuraavasta lainauksesta: "Mutta takaisin Mäenpään Väinöön ja hänen metsäkapinaansa. Ammattimiespiireissä pidettiin selvänä, että ongelma on hoidettava ja Väinö alistettava. Muutoin hän vapaasti mellastaessaan saattaa innostaa muitakin isäntiä luulemaan, että he itse ovat isäntiä metsässään." (19.)

Metsälautakunta joutui sotien jälkeen esiintymään hakkuumenetelmien valvonnan lisäksi myös asutustilojen valtion saatavien turvaajana. Siirtolaisille ja rintamamiehille muodostetut asutustilat perustettiin valtion tuella, ja saatavien turvaamiseksi sekä keinottelun estämiseksi asetettiin tiukkoja metsänmyyntirajoituksia. Yleensä myydä sai vain vuotuisen kasvun verran, ja luvan myönsi metsälautakunta. (Metsien melskeet menneiltä ajoilta 1991, 86.) Viitasaarellakin vanhat isännät muistelivat vielä 1980-luvulla katkerina "metsänhoitolautakunnan herroja", jotka eivät armahtaneet taloudelliseen ahdinkoon joutuneita asutustilallisia.

Usein tapahtui kuitenkin, että isännät hakkasivat metsäänsä keneltäkään lupaa kysymättä. Tästä seurasi metsälautakunnan viireille panema katselmustoimitus (emt. 89-90) sekä mahdollisesti isännän metsän rauhoittaminen kymmeneksi vuodeksi. Käytännössä rauhoitus merkitsi hakkuukieltä, ja vaikeuksiin joutuneen isännän tila saattoi mennä pakkohuutokauppaan. Kerrotaan tapauksista, joissa tilan osti katselmuksen viireille panneen metsätalousneuvojan velimies tai muu sukulainen. Eikä hinta ollut kohtuuton, olihan kyseessä "puuton tila" ja huutokaupan järjestänyt nimismies metsätalousneuvojan metsästyskaveri. Hakkuukieltokaan ei enää luonnollisesti koskenut uutta omistajaa.

Metsänhoitoyhdistykset ovat tietyn alueen yksityismetsänomistajien yhteenliittymä, joiden tehtävänä on neuvonnalla ja ammattitavalla lisätä omistajien metsätaloudestaan saamaa hyötyä.

Metsänhoitoyhdistyksiä on ollut 1930-luvulta lähtien. Aluksi ne toimivat valtion avun turvin. Metsänhoitoyhdistyslaki tuli voimaan 1951, mikä merkitsi virallista asemaa yksityismetsätaloudessa ja mahdollisuutta rahoittaa toimintaa metsänomistajilta kannettavalla veroluonteisella metsänhoitomaksulla. (Metsien melskeet menneiltä ajoilta 1991, 53-79.)

Metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöiden julkinen profiili on ollut varsin matala verrattuna yhtiöiden ja metsälautakunnan toimihenkilöihin. He eivät metsäperinteessä esiinnykään sellaisessa "metsäherran" hahmossa kuin kahden viimeksi mainitun instituution edustajat. Yhdistykset ovat olleet kuitenkin metsälautakuntien tiukassa ohjauksessa ja valvonnassa. Onkin ymmärrettävää, että yhdistyksen toimihenkilöille on muodostunut jonkin verran lainvalvojan roolia. Vaikka heidän tehtävänä on ollut metsänomistajan edun ajaminen, ei heillä tiukoissa tapauksissa ole ollut halua tulkita lakia metsänomistajan eduksi oman työnsä menettämisen pelossa. (Metsänhoitoyhdistyksistä ja toimihenkilöiden tehtävistä tarkemmin esim. Mäkijärvi 1984.)

5.3. KOULUTUS JA AMMATTIJÄRJESTÖT

Koulutustaustansa puolesta metsätoimihenkilöissä on nähtävissä kaksi päälinjaa. Koulutuksellisesti ylemmän linjan muodostaa opistotasoinen (nykyisin ammattikorkeakoulutasoinen) metsänvar-tija - metsätyönjohtaja - metsäteknikko - metsätalousinsinööri. Alempaa linjaa edustaa koulutasoinen (1980-luvulta lähtien opistotasoinen) pitkän linjan kymppi - metsätyönjohtaja - metsätalousteknikko. Nimikkeistön kehityksessä on helppo havaita, että aikaisemmin ylemmälle koulutuslinjalle kuuluneet metsätyönjohtaja- ja teknikkonimikkeet ovat muutaman kymmenen vuoden viiveellä valuneet alemman linjan nimikkeiksi.

Viimeinen nimikeuudistus 1983 keskiasteen koulunuudistumisen yhteydessä oli metsätoimihenkilökunnan aktiivisen vaikuttamisen tulosta. Nimikkeet saatiin vastaaviksi muiden alojen kanssa. (Menestyvä METO 1987, 21; Pajamäki 1988, 29-30.)

Ylemmän linjan eli metsänvartijoiden koulutus alkoi Evon metsänvartijakoulussa 1876 (Maasola 1976, 15-28). Oppilaitosten nimike muuttui 1922 metsäkouluksi ja 1965 metsäopistoksi. Koulutusaika oli aluksi kaksi vuotta muuttuen 1970-luvun alussa kolmevuotiseksi. (emt. 44.)

Metsätalousinsinööri -nimikkeen vahvistamisen jälkeen 1983 koulutus piteni nelivuotiseksi. Koulutustaso oli ylempi opistoaste ja 1980-luvun lopulta lähtien ammatillinen korkea-aste. Tällä hetkellä metsätalousinsinöörikoulutus on siirtymässä kokonaan ammattikorkeakouluihin. Opintojen laajuus on 160 opintoviikkoa vastaten ylempää korkeakoulututkintoa. (muuttuvasta metsäkoulutuksesta Maasola 1996, 290-293; Menestyvä METO 1987, 20-21, koulutusohjelmasta yksityiskohtaisesti esim. Metsätalouden koulutusohjelma, Hämeen ammattikorkeakoulu.)

Alemman tason metsätoimihenkilöitä ei aluksi juurikaan koulutettu, vaatimaton luku-, kirjoitus- ja laskutaito olivat täysin riittäviä kvalifikaatioita 1800-luvun loppupuolen puukauppojen hoitamiseksi. Käytännön johtamistaito ja luotettavuus olivat myös tarpeellisia ominaisuuksia. (Metsien melskeet menneiltä ajoilta 1991, 161.)

Aluksi metsä- ja uittotyönjohtajien koulutusta annettiin yksityisissä metsäyhtiöiden omistamissa oppilaitoksissa. Tammelan metsätyönjohtajakoulu oli ensimmäinen valtion omistama oppilaitos. Se aloitti toimintansa 1965. Koulutukseen kuului vuoden harjoittelujakso ja vuoden oppilaitosjakso. (Maasola 1976, 44, 222.)

Metsätyönjohtaja-nimike muuttui 1983 metsätalousteknikoksi. Opistotasoiseksi muuttuneesta opetuksesta tuli kolmevuotinen pideten myöhemmin vielä yhdellä vuodella. Koska metsätoimihenkilöitä on 1980-luvulta lähtien valmistunut liikaa suhteessa vapautuviin työpaikkoihin, on METO edellyttänyt koulusmäärien pienentämistä. Metsätalousteknikkokoulutusta on vaadittu lopetettavaksi kokonaan ja metsätalousinsinöörikoulutuksen siirtämistä ammattikorkeakouluihin. Tässä tavoitteessa on onnistuttu kohtuullisen hyvin. (Menestyvä METO 1987, 20-21; Kertomus metsäalan toimihenkilöliiton toiminnasta 1995, 17.)

Metsäoppilaitokset olivat pääasiassa valtion omistamia tai valtionavun turvin toimivia sisäoppilaitoksia (Maasola 1976, 69). Niille oli tyypillistä syrjäinen sijainti suurten havaintometsien keskellä käytännön syistä, mutta ilmeisesti myös siksi, että tulevaisuudessa metsäpomoissa syttyisi Edmund von Bergin hengessä rakkaus metsään. Opiskelu oli yleensä ilmaista oppikirjojen hankintaa ja pientä ruokarahaa lukuunottamatta. Oppilaitosten siirtyessä kuntainliitoille opintososiaaliset edut heikkenevät samalle tasolle kuin muillakin vastaavilla aloilla.

Kumpikin koulutustaso järjestyi aluksi omiin liittoihinsa. Vuonna 1906 perustettiin metsänvartijoiden järjestöksi Suomen Metsänhoitoammattimiesyhdistys. Nimen piti olla aluksi Metsänvartijaseura, mutta se ei sopinut keisarillisen Suomen senaatille. Metsätyönjohtajat perustivat vuonna 1946 Metsä- ja uittomiesten Keskusliiton. 1970-luvulla järjestöjen nimet olivat muuttuneet Metsäalan Teknisten Liitto r.y:ksi ja Metsäalan Työnjohtajaliitto r.y:ksi. Ammattitehtävät ja edunvalvonnalliset intressit olivat molemmilla liitoilla hyvin samanlaiset, ja niinpä ne yhdistyiväkin 1980 Metsäalan toimihenkilöliitoksi. (Menestyvä METO 1987, 41-43.) Metsänhoitajaliiton (AKAVA) suuntaan on pidetty yhteyttä yhteistyön lisäämiseksi ja liittojen yhdistymismahdollisuuksien selvittämiseksi.

METO:n jäsenkunnasta ilmoitti 38% äänestäneensä viime eduskuntavaaleissa Keskustaa. Kokoomuksen kannatus oli valtakunnallista keskitasoa (20%), mutta sosiaalidemokraattien kannatus huomattavan alhainen (13%). (Korhonen 1995, 40, taulukko 49.) Jakauma kuvastaakin hyvin metsätoimihenkilöammattin agraarista taustaa, toisaalta työtehtävien itsenäisestä luonteesta nousevaa keskimääräistä suurempaa samaistumista työnantajaan. METON:n poliittinen suuntautuneisuus ja toimintatavat ovat hyvin samanlaisia kuin varsinaisten professioiden ammattiliitoilla. METO:n jäsenistö pitääkin liittoaan paremminkin maltillisena ja konservatiivisena kuin radikaalina (emt. 27, taulukko 29).

Liiton jäsenten mielestä METO ei ole onnistunut edunvalvonnassa parhaalla mahdollisella tavalla verrattuna eräisiin toisiin ammattiliittoihin. Toisaalta vastauksissa oli suuria sopimusala-

kohtaisia eroja (emt. 25, taulukko 25). METO ei ole kuitenkaan joutunut tavoitteitaan ajaessaan turvautumaan lakkoaseeseen kovinkaan merkittävästi, vaikka uhka on muutaman kerran ollutkin päällä. Ainoa lakko koski metsäteollisuuden toimialaa 1995 ja kesti puolitoista tuntia. (Kertomus Metsäalan toimihenkilöliiton toiminnasta 1995, 2, 4-5.) Puunhankinnan koko ketju leimikon suunnittelusta ja puun ostosta aina kaukokuljetusten ja tehtaiden puutoimitusten ohjaukseen saakka kuuluu METO:n jäsenten tehtäväkenttään. Mahdollinen lakko pysäyttäisikin tehtaiden puunsaannin välittömästi. Metsäsektorin lähes pyhäksi koettua tärkeyttä kuvaa se, että suomalainen yhteiskunta kestää jopa viikkojen ajan sairaanhoidon vakavaa häiriytymistä lakon takia mutta ei puunjalostuksen pysähtymistä.

METO on onnistunut säilyttämään puunhankinnan ja metsänhoidon tehtäväkentän metsätoimihenkilöillä (Kertomus Metsäalan toimihenkilöliiton toiminnasta 1994, 16). Metsäteollisuudessa metsäpiirien toimihenkilötehtävät kuuluvat metsätoimihenkilöille ostomiehistä piiripäälliköihin. Myös hankinta-alueiden päällikkö- ja asiantuntijatehtävissä on runsaasti metsätoimihenkilöitä. Metsänhoitoyhdistyksissä toimihenkilötehtävät kuuluvat kokonaisuudessaan metsätoimihenkilötasolle työnjohtajista toiminnanjohtajiin. Vain parissa yhdistyksessä on toiminnanjohtajana metsänhoitaja.

Metsäkeskuksissa on rajankäyntiä tehtäväkentästä metsätoimihenkilöiden ja metsänhoitajien välillä. Metsänhoitajat vaativat pääsyä kenttätason tehtäviin, koska metsäkeskusten organisaatiota on voimakkaasti supistettu viime vuosina, eikä metsänhoitajille ole juuri ylenemismahdollisuuksia. Metsätoimihenkilöt puolestaan pyrkivät perinteisesti akateemisiin päällikkö- ja asiantuntijatehtäviin.

Koulutustaso onkin menettänyt merkitystään koko metsäammattikunnan sisällä ja erityisesti metsätoimihenkilökunnassa. Metsäkeskusten henkilökunnalle ei ole enää asetettu johtajaa lukuunottamatta koulutuksellisia pätevyysvaatimuksia. Metsänhoitoyhdistyksissä oli aikaisemmin kaksi kenttähenkilötasoa: metsänhoidon-neuvojat (metsäteknikot) ja metsätyönjohtajat. METO:n syntymisen ja nimikeuudistuksen jälkeen nämä erot ovat käytännössä hävin-

neet kokonaan. Metsäteollisuudessa näitä erotteluja ei julkilautustusti ole koskaan ollutkaan, vaikka piiripäälliköt ovatkin pääsääntöisesti metsätalousinsinööri-koulutuksen saaneita. Yksityismetsätaloudessakaan palkka ei määräydy enää koulutus pohjan mukaan (Työehtosopimus / Yksityismetsätalouden työnantajat - Metsäalan toimihenkilöliitto 1.1.1995-31.12.1998, 15-17).

Metsätoimihenkilöiden tehtäväkenttää on yritetty vallata myös alhaalta käsin. 1980-luvulla metsureita edustava Maaseututyöväen liitto tavoitteli jäsenkunnalleen perinteisesti metsätyönjohtajille kuuluneita puutavaran mittaus- ja työmaasuunnittelutehtäviä. Osittain tämä on onnistunut. Ne harvat metsurit, jotka vielä ovat työssä, suunnittelevat työnsä varsin itsenäisesti ja mittaavat puut elektronisilla mittalaitteillaan. Toisaalta metsätoimihenkilöt ovat piiriensä suurennuttua ja hallinnollisten tehtävien lisääntyttyä luopuneet vapaaehtoisesti aikaa vievistä maasto- ja mittaustöistä. Valtaosa rutiiniluonteisesta mittauksesta on kuitenkin siirtynyt 1990-luvun nopean kehityksen myötä monitoimikoneiden hoidettaviksi.

6. METSÄTALouden YMPÄRISTÖONGELMISTA

6.1. METSIEN KÄSITTELYSTÄ MUODOSTUU YMPÄRISTÖONGELMA

Edmund von Berg koki tarkastusmatkallaan 1858 Suomen metsien tilan osaltaan ympäristöongelmaksi (von Berg 1995, 14). Metsän hävittäminen on ollut lailla kiellettyä vuodesta 1886 lähtien. Metsän hävittämisellä ymmärrettiin sen taloudellisen tuottokyvyn oleellista heikentämistä eikä monimuotoisuuden tai ekologisen kestävyuden vähentämistä. Metsä hyvänä ympäristön elementtinä samaistettiin pitkälti sen taloudellisesti hyvään kuntoon. (Reunala, Heikinheimo 1987, 18-27.) Metsäntutkimuksen ja metsälainsäädännön päämääränä oli kestävä metsätalous (Massa 1994, 108).

Ongelmat alkoivat kärjistyä 1950-luvulla. Metsäteollisuus laajeni voimakkaasti, Suomessa haluttiin nousta sodanjälkeisestä pulasta "puulla parempiin päiviin". Määrämittahakkuista oli suurelta osin luovuttu, ja puu korjattiinkin avohakkuulla, joka oli metsäluontoa hyvin radikaalisti muuttava menetelmä. Avohakkuuta käytettiin varsinkin Metsähallituksen mailla Pohjois-Suomessa. Suurimmat avohakkuualueet olivat jopa 10 000 hehtaaria (=10 km x 10 km). (Reunala, Heikinheimo 1987, 28-32.)

Näiltä ajoilta ovatkin peräisin "Osaran aukeat" (Metsähallituksen silloisen pääjohtajan mukaan), jotka aiheuttivat vielä 1980-luvulla kiivasta keskustelua. Metsähallitus joutui tulilinjalle Lapin luonnon hävittäjänä. Kritiikkiä lisäsi se, että 1960-luvulla katsottiin aukkojen metsittämiseen tähtäävien istutusten epäonnistuneen suurelta osin. Myöhemmin todettiin kuitenkin, että metsänviljelytyöt noilla alueilla olivat sittenkin onnistuneet, tosin eivät kaikkien mielestä (emt. 44-48; kriittisiä näkemyksiä esim, Lähde, Jalkanen 1987, 76-79; Osaran puolustus Holopainen, Timonen 1995, 57-60.)

1950-luvun lopulta alkanutta ja parikymmentä vuotta kestänyttä puuntuotannon tehostamisen ja metsävarojen täyden hyödyntämisen vaihetta on metsätalouteen kriittisesti suhtautuneiden puolelta

nimitetty tehometsätalouden kaudeksi (esim. Donner-Amnell 1991, 282-285; Lähde, Jalkanen 1987, 46-52). Virallista metsänkäyttölinjaa puolustavat puhuvat taas mieluummin järkipäisen puuntuotannon kaudesta (Kuusela 1988, 42-59), tehostetun puuntuotannon aikakaudesta (Vuokila 1987, 19) tai suunnitelmallisuuden ja ohjelmien kaudesta (Holopainen, Timonen 1995, 28-37).

Mitä pahaa oli sitten metsien tehokkaassa hyödyntämisessä ja suunnitelmallisuudessa? Toihan lisääntynyt puunjalostus kiistatta hyvinvointia ja vaurautta suurelle osalle suomalaisista. Lisäksi metsien käyttö pohjautui edelleen kestävän puuntuotannon periaatteelle.

Tuomiolle joutuivat ne menetelmät, joilla puu korjattiin teollisuuden käyttöön ja joilla metsien puuntuotantoa pyrittiin tehostamaan. Toinen kritiikin kohde olivat metsäteollisuuden yhteiskuntaa muuttavat vaikutukset (Donner-Amnell 1991, 282-285).

Tehometsätalouden synty numero yksi oli avohakkuu kaikkine sitä seuraavine toimenpiteineen. Avohakkuun nähtiin olevan metsän luonnollisen kehityksen vastainen toimenpide, joka johti yksijaksoisten ja yleensä yhtä puulajia kasvavien metsiköiden kasvattamiseen. Kaiken puuston poistaminen hävittää uhanalaisten lajien tärkeitä elinympäristöjä ja estää metsään luontaisesti kuuluvan lahoppuun syntymisen. Metsäluonto yksipuolistuu, mikä saattaa johtaa jopa psyykkisiin häiriöihin luonnontilaisiin metsiin perinnöllisesti vuosituhansien kuluessa sopeutuneiden suomalaisten keskuudessa. Metsien pelättiin myös loppuvan avohakkuiden seurauksena. Avohakkuun seurauksena metsän ekologinen järjestelmä häiriytyy. Eroosion vaara lisääntyy. Koneellisesti toteutettava avohakkuu lisää työttömyyttä maaseudulla. Avohakkuu mahdollistaa metsäteollisuuden tehostumisen, mistä seuraa lisääntynyt ympäristöä tuhoava saastekuorma. (Linkola 1972, 121-129; Lähde, Jalkanen 1987, 46-56; Nuorteva, Nuorteva 1984, 14-18.)

Avohakkuualueiden jälkihoito nähtiin myös ympäristöongelmana. Maanmuokkaus turmeli maaston pinnan ja saattoi nostaa pintaan syvempiin maakerrokseen saostuneita myrkyllisiä raskasmetalleja, jotka myöhemmin olisivat tuhoisia puustolle. Yhden puulajin,

yleensä männyn, istuttamisen tuloksena tuli sairaita ja huonolaatuisia puustoja. Tautien kulkeutuminen metsiin mahdollistui teollisen taimituotannon myötä. Jalostettujen taimien menestymisestä ja tuhonarkuudesta ei ollut tieteellistä tietoa. (esim. Nuorteva, Nuorteva 1984, 14-18.)

Männynntaimikoiden kehitystä haittaavaa lehtipuustoa pyrittiin torjumaan miestyön lisäksi kemikaaleilla, joita kriittisesti nimitetään vesakkomyrkyiksi. Kansalaisliikkeiden ja metsäammatilaisten välille on syntynyt konflikteja, "vesakkomyrkkysotia", joista tunnetuin lienee Hattuvaarassa 1980 tapahtunut yhteenotto. (esim. Lähde, Jalkanen 1987, 80-82; Reunala, Heikinheimo 1987, 63-68.)

Kasvullista metsämaata pyrittiin lisäämään ojittamalla aikaisemmin heikkokasvuisia soita, minkä seurauksena monille uhanalaisille kasvi- ja eläinlajeille ja erityisesti linnustolle tärkeät luonnontilaiset suot vähenivät oleellisesti. Taloudellisesti kannattavien ojituskohteiden lisäksi on ojitettu niin vähäravinteisia soita, että ne eivät ojitettuinaakaan pysty tuottamaan puuta. Humuspitoisten suovesien joutuminen järviin aiheutti myös vesistöjen pilaantumista. (esim. Lähde, Jalkanen 1987, 51-52.)

Metsien kasvun lisäämistä lannoitteilla on pidetty paitsi metsien kannalta kyseenalaisena toimenpiteenä myös ympäristöongelmana (emt. 60-66).

Metsänkäytön kritiikki on 1990-luvulla painottunut vanhojen metsien säilyttämiseen, uhanalaisten lajien elinympäristöjen suojeeluun ja metsäluonnon monimuotoisuuteen. Biodiversiteetti on pakollinen käsite nykyisessä ympäristödiskurssissa, samoin Rion kokouksen tavoitteisiin vetoaminen. (Holopainen, Timonen 1995, 155-170; Karjalainen 1991, 9-36.)

Kriittisesti viralliseen metsänkäsittelyyn suhtautuneet metsänomistajat ovat olleet monessa kohdin samoilla linjoilla luonnon-suojelijoiden kanssa tosin eri intresseistä lähtien. Metsänomistajat näkevät koneellisella puunkorjuulla toteutettavan puunkorjuun vievän heidän omat työmahdollisuutensa ja istuttaen toteutettavan metsittämisen olevan taloudellisesti kannattamatonta

sekä johtavan huonoon lopputulokseen. Pehmeitä arvoja metsänkäsittelyyn kaivataan. (Reunala, Heikinheimo 1987, 68-79.)

Sekä luontoväellä että metsälainsäädännöllä on tavoitteena suojella metsää, mutta kohdentuma on erilainen: Luonnonsuojelu haluaisi säästää *vanhoja* metsiä, kun taas metsälainsäädäntö on kiinnostunut pääasiassa *nuorten*, taloudellisesti parhaassa tuotokunnossa olevien metsien suojelusta liian voimakkailta ja enenaikaisilta hakkuilta. (Metsälaki 1093/1996, 5 §.)

6.2. METSÄTUHO TAIVAALTA

Metsä voidaan nähdä ympäristöongelmana ihmisen toimien seurauksena sekä välillisesti että välittömästi. Välittömät ongelmat liittyvät edellä mainittuihin käsittelymenetelmiin sekä määrällisessä että laadullisessa mielessä. Välillinen ympäristöongelma syntyy, kun metsä kärsii tai on vaarassa tuhoutua teollisen toiminnan tai liikenteen aiheuttamien kasvillisuudelle myrkyllisten päästöjen vaikutuksesta.

Keskeisimpinä metsiä uhkaavina ilmansaasteina on pidetty kaukokulkeutuvia rikkidioksidipitoisia "happosateita", jotka syntyvät muun muassa fossiilisten polttoaineiden polton seurauksena. Samalla ilmakehään vapautuu näihin polttoaineisiin sitoutuneita myrkyllisiä raskasmetalleja. Fossiiliset polttoaineet aiheuttavat myös hiilidioksidin lisääntymistä ilmakehässä, mihin saattavat vaikuttaa myös metsien häviäminen ja puuston kieroajan lyheneminen. Soiden turpeeseen on varastoitunut valtava määrä hiiltä, ja kuivatuksen seurauksena se vapautuu hyvin nopeasti. Hiilidioksidin lisääntyminen ilmakehässä aiheuttaa kasvihuonemekanismin kautta mahdollisesti ilmaston lämpenemisen ja vakavia sopeutumisongelmia pohjoiselle havupuustolle. (Huttunen 1988, 7-25.)

Laajoja ilmeisesti ilmansaasteista johtuneita metsätuhoalueita on löydetty Keski-Euroopasta 1940-luvulta lähtien. 1980-luvulla metsäkuolema-alueet olivat jo merkittävän laajoja Saksan Liittotasavallassa, Tšhekkoslovakiassa ja Sveitsissä. Myös Suomessa todettiin muutoksia puiden neulasistossa ja metsäkasvillisuudes-

sa, jotka tulkittiin merkeiksi alkavista metsäkuolemista. (Huttunen 1988, 25-115; Lähde, Jalkanen 1987, 83-97.)

Saastepäästöjen vähentämisen välttämättömyys näyttäisi olevan niitä harvoja asioita, joista metsäammattikunnan, metsänomistajien ja luonnonsuojelijoiden keskuudessa vallitsee täysi yksimielisyys. Keinot nähdään kuitenkin hyvin erilaisina: Metsien hyödyntämisen puolustajat näkevät saasteiden vähentämisen lähinnä teknisenä ongelmana, kun taas jyrkimmät luonnonsuojelijat asettavat koko saastuttavan teollisuuden olemassaolon oikeutuksen kyseenalaiseksi (Linkola 1990, 192-204).

Kansainvälisiä sopimuksia päästöjen vähentämisestä on tehty Helsingissä 1985, Sofiassa 1988 ja Rio de Janeirossa 1992 (Hellström 1995, 6). Saastetuhonnusteet eivät ole toistaiseksi toteutuneet Suomessa. Jotkut saastetuhoteoriaa puoltaneet toimittajat ovatkin joutuneet julkisesti korjaamaan käsityksiään. Metsäntutkijoita katumus ei kuitenkaan näytä vaivaavan. (Holopainen, Timonen 1995, 189-190.)

6.3. METSÄTOIMIHENKILÖT LUONNONSUOJELUSSA

Luonnonsuojelu oli 1900-luvun alkupuolella sivistyneistön ja erityisesti metsäammattimiesten harrastus. Metsähallitus rauhoitti alueitaan omatoimisesti. Luonnonsuojelu käsitettiin taloudellista kehitystä täydentäväksi tekijäksi, sivistystyön osaksi. Luonnonsuojelun ja metsätalouden välillä ei ollut ristiriitoja. Metsäammattimiehet toimivat aktiivisesti Suomen Luonnonsuojeluyhdistyksessä. Vuosisadan alkupuoliskoa onkin nimitetty "sivistyneen" luonnonsuojelun ajaksi. (Reunala, Heikinheimo 1987, 38-39; Massa 1994, 113.) Näiltä ajoilta on peritynyt metsätoimihenkilöiden usein esittämä väittämä "Metsämies on paras luonnonsuojelija", vaikka nykyisistä toimihenkilöistä monikaan ei tunne väitteen historiallista taustaa.

Metsätoimihenkilöiden ja luonnonsuojelijoiden yhteiselo alkoi kuitenkin rakoilla 1960-luvun lopulla perinteisen luonnonsuojeluliikkeen radikalisoituttua ympäristöliikkeeksi. Metsäammatti-

miehet putosivat pois Suomen Luonnonsuojeluliiton hallituksesta. Välit lyötiin lopullisesti poikki 1970. Ympäristöliike radikalisoitui vastustamaan koko kapitalistista talousjärjestelmää, jonka palveluksessa muun muassa metsätoimihenkilöt olivat. (Reunala, Heikinheimo 1987, 39-40; Holopainen, Timonen 1995, 53-56.) Keski-Suomessa tämä välirikko koettiin erityisen traumaattisena (yksityiskohtaisemmin Virmasalo 1995).

Ajanjakso 1970-luvun lopulta tähän päivään on ympäristönsuojelussa ollut kansalaisliikkeiden ja suoran toiminnan aikaa. Näyttävimmät esiintymiset ovat tapahtuneet Kessissä, Talaskaalla ja viimeiseksi Kuusamon yhteismetsässä (Hellström 1995, 18; Reunala, Heikinheimo 1987, 41). Tilanne on jo herättänyt kysymyksen maanomistajan oikeusturvasta. Myös kansanivälisen ympäristöjärjestön, Greenpeacen, toiminta on aiheuttanut arvostelua. (Holopainen, Timonen 1995, 86-88, 178-181.)

6.4. REAKTIO KRITIIKKIIN: PEHMEÄMPIIN MENETELMIIN

Metsäammattikunta on reagoanut arvosteluun kolmella tavalla. Toisaalta on myönnetty metsätalouden "virheet" kääntämällä ne itse asiassa oikeaksi toiminnaksi tai muiden syyksi (Kuusela 1988, 103-123) tai myöntämällä arvostelu ainakin osittain oikeutetuksi (Reunala, Heikinheimo 1987, 84-85) ja yrittämällä kääntää koko asia metsätalouteen kuulumattomien ilmiöiden piiriin (Holopainen, Timonen 1995, 146-150).

Metsien käytön menetelmissä on joka tapauksessa nähtävissä pehmeämpi suunta. Kemiallinen vesakontorjunta on loppunut kokonaan. Metsäaurauksista on luovuttu, ojitus-mätästykset tehdään mahdollisimman kevyesti. Suuria yhtenäisiä uudistusaloja vältetään, avohakkuualueille jätetään jättöpuuryhmiä. Luontaista uudistamista käytetään missä se vain on mahdollista. Uusi metsälaki määrää tiettyjen tärkeiden elinympäristöjen suojelemisen hakuilta ja muilta taloudellisilta metsänkäyttötoimilta metsänomistajan ehdottomaksi velvollisuudeksi (Metsälaki 1093/1996, 10 §). Metsien käytön pehmenemisessä ei metsätoimihenkilöillä suinkaan ole ollut vähäisin osuus. Viralliset ohjeet ovat yleensä vain seuranneet kentällä tapahtuneita muutoksia.

Valtion metsien käsittelyn muuttumisen pehmeämpään suuntaan voidaan katsoa lähteneen liikkeelle Talaskankaan tapahtumista 1980-luvun lopulla. Myös suhtautuminen ympäristöaktivisteihin on kokenut täyskäännöksen. Alueherratyyli on hävinnyt, ja tilalle on tullut kohtelias, kuunteleva ja diplomaattinen tiedottaja. Tämä uusi tyyli saa paatuneenkin aktivistin tuntemaan hienoista epävarmuutta. (Linkola 1990, 129-130.)

Metsähallituksen uusissa metsänkäyttöohjeissa korostuvat erityisesti monimuotoisuus, uhanalaisten lajien suojelu, virkistyskäyttö, vesien- ja maaperän suojelu sekä metsätalouden yhteiskuntasuhteet (tarkemmin Metsätalouden ympäristöopas 1993). Samat painotukset on havaittavissa Metsäkeskus Tapion yksityismetsiä koskevissa metsänhoitosuosituksissa (1994). Metsäkeskusten nykyisin harjoittaman metsälakien valvonnan voi myös todeta pehmenneen. Isäntiä ei enää viedä käräjille, asiat hoidetaan matalalla profiililla neuvotellen. Nykyisin onkin päämäärä, kehityskelpoinen taimikko, tärkeämpi kuin ne keinot, millä se saadaan aikaan.

Metsä 2000 -ohjelma ottaa metsien moninaiskäytön huomioon, tosin vain metsävaroja ja metsien käyttöä koskevan pääluvun alalukuna (Metsä 2000 -ohjelman pääraportti 1985, 24-36).

Suomalaiselle metsätaloudelle ollaan parhaillaan kehittämässä kansainvälisen mallin mukaista sertifiointijärjestelmää, jolla taattaisiin suomalaisten puunjalostustuotteiden markkinat yhä ympäristötietoisemmiksi käyvissä Keski-Euroopan maissa. Tarkoituksena on pyrkiä puolueettoman sertifioidun välityksellä osoittamaan, että suomalaisessa metsätaloudessa käytetään ympäristöystävällisiä ja kestävään kehitykseen perustuvia menetelmiä. (Pohjoismainen metsäsertifiointi 1996. Raportti nro 2, 9-19.) Hankkeella on kiire, koska kilpailijamaassamme Ruotsissa ollaan sertifiointinissa jo paljon Suomea pidemmällä (Metsälehti 13.3.1997, 5).

7. TEOREETTISIA ESIOLETUKSIA

7.1. TUTKIMUKSEN TAVOITEASETTELU HENKILÖKOHTAISEN TIEDEKÄSITYKSEN POHJALTA

Sosiologian opiskelijalle pitäisi olla laudaturvaiheen lopulla muodostunut vähintäänkin julkilausumattomasti jäsentynyt käsitys oman tieteenalansa tutkimustavoitteista ja -menetelmistä sekä itse tutkimuskohteesta, yhteiskunnasta.

Koen oman sosiologisen oppimisprosessini paremminkin uusien kysymysten syntyminenä kuin valmiiden vastausten löytämisenä. Tästä paisuvasta kysymysten joukosta olen yrittänyt seuloa pois ne kysymykset, jotka eivät johda mihinkään. En kuvittele enää, että yhteiskunta ja sen olemus avautuisi joskus minulle reaaliobjektina, ikään kuin näyttämölle asetettuna Suuren Ohjaajan julistuksessa: "Minulla on ilo esittää Teille näytelmä nimeltä Yhteiskunta kolmessa näytöksessä!" Tärkeintä on yrittää jäsentää ja kuvata yhteiskuntaa ymmärrettävällä tavalla edes pieneltä osin. Sosiologiassa asetetaan universaaleja kysymyksiä tyyliin: "Miksi yhteiskunta on mahdollinen?" Tällaisten kysymysten mielettömyyden voi havaita kääntämällä ne samaa tarkoittaviksi vastauskysymyksiksi: "Miksi yhteiskunta ei ole mahdoton?" Nämä kysymykset kuulunevat paremminkin metafyyssisen filosofian alaan.

Sosiologisen tiedekäsityksen henkilökohtainen muotoutuminen on kehitysprosessi. Ei voida osoittaa sen tulleen lopulliseen muotoonsa tiettyinä hetkenä. Siksi en pystykään täysin rationaalisesti perustelemaan sitä käsitystä, joka itselläni nyt on. Tuon käsityksen varassa joudun kuitenkin tekemään tutkimukseni.

Sosiologian empiiristä perustutkimusta tekevällä tutkijalla on käsitykseni mukaan kolme päätehtävää:

1. Rajata tutkimuskohteensa käsitteellisesti eroon kaikista muista kohteista,

2. kuvata ne kohteessa vallitsevat säännönmukaisuudet ja kehitysprosessit, jotka kuuluvat vain kyseiselle kohteelle, ja
3. kuvata ja selittää kohteen suhde ympäristöönsä tai rajattuun osaan siitä.

Nämä operaatiot olen asettanut tehtäväkseni tässä metsätoimihenkilöammattikuntaa koskevassa tutkimuksessani. En siis ole etsimässä kaikkia ammattikuntia koskevia yleisiä lainalaisuuksia. Tutkijan tehtäviä koskevaa listaani voidaankin kritisoida huomauttamalla, että tutkijan tehtävänä on myös yleisten lainalaisuuksien löytäminen. Käsite "yleinen" on kuitenkin sosiologian kyseessä ollen varsin kiistanalainen. Pitääkö yleiseksi väitetyn päteä länsimaisissa yhteiskunnissa, demokratioissa, teollisuusvaltioissa vai koko ihmiskunnassa? Yhdyn pitkälti Pekka Sulkusen näkemykseen, jonka mukaan sosiologia on lokaalinen diskurssi (1987, 254-255). Lisäksi kolmas tehtävä, kohteen ja ympäristön suhteen selvittäminen, pitää sisällään myös yleistämisen mahdollisuuden.

Alasuutarin (1995, 209) mukaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään ottamaan kohteeksi ilmiö, jonka suhteen ei synny yleistämisen ongelmaa. Tutkimuksen pyrkimyksenä on kohteensa ymmärrettävyyden lisääminen, ilmiön selittäminen. Näin on omankin tutkimuskäsitykseni mukaan. Alasuutari toteaa kuitenkin jatkossa jokseenkin vaikeaselkoisesti: "Sen (ilmiön) *olemassaolon paljastaminen tai todistaminen* ei ole tarpeen."

Onko niin itsestään selvää ilmiötä, että sen olemassaoloa ei tarvitse paljastaa? Jos näin olisi, ei tätä tutkimusta enää kannattaisi jatkaa. Toteaisin vain, että metsätoimihenkilöiden ammatillinen identiteetti on sellainen ja tällainen suhteessa ympäristönsuojeluun. Ilmiön olemassaolon paljastaminen on käsittääkseni keskeinen osa arvoituksen ratkaisemista (Alasuutari 1995, 34-41).

Ilmiön *todistaminen* laadullisessa tutkimuksessa on kokonaan eri asia. On luonnollisesti mahdotonta osoittaa, että metsätoimihen-

kilöitä satunnaisesti haastatteleamalla tekemäni havainnot pä-
tisivät kaikkiin metsätoimihenkilöihin. On ajateltava, että met-
sätoimihenkilökunta on kollektiivinen subjekti, ja näin ymmär-
rettynä tekemäni ilmiölöydös pätee siihen.

Yleistettävyyssongelma poistuu Alasuutarin (209-214) mukaan ai-
neistosta tehtyjen raakahavaintojen yhdistämisellä metahavain-
noiksi. Juuri näin aion menetellä artikkeli- ja haastatteluai-
neistoni kanssa. Niistä löytyy toistuvia väittämiä, joiden mu-
kaan metsätoimihenkilöt esimerkiksi paheksuvat yltiöluonnon-
suojelua. Nämä ovat ilmauksia, jotka voidaan toisten vastaavien
kanssa yhdistää metahavainnoksi, jonka tulisi ilmentää ammatti-
identiteetin tiettyä elementtiä.

Metahavaintojen löytyminen ei vielä ole tutkimuksen tulos, vas-
taus asetettuun kysymykseen. Vasta kun ne on yhdistetty merki-
tykselliseksi kokonaisuudeksi, on "arvoitus" ratkaistu. Oma
ammattikuntaansa tutkivasta tosin saattaa tuntua, että mitään
arvoitusta ei edes ole. On vain kaikkien (ammattikunnan jäsen-
ten) tiedossa olevia asioita, jotka on pystyttävä ilmaisemaan
ulkopuolisille ymmärrettävässä muodossa.

7.2. AMMATTIKUNTA TOIMINTANA

Kehittelen seuraavassa analyyttisiä välineitä, joilla pyrin te-
kemään tutkimuskohteeni ymmärrettäväksi. Kyseessä ei siis ole
mikään ammattikuntaa koskeva varsinainen hypoteesi, jota yritän
todistella. Olen käynyt aineiston kertaalleen läpi ja luokitel-
lut sen ammattitiedostani nousevan "arkiluokittelun" pohjalta.
Tämä luokittelu ei kuitenkaan edistä ongeman ratkaisemista mil-
lään lailla. Luokka "metsänhoito" kuuluu metsätieteeseen, ei
sosiologiaan.

Ammattikunnalla voidaan olettaa olevan kollektiivisena subjekti-
na esiintyessään tiettyjä intressejä, joita se toteuttaa suh-
teessa ympäröivään yhteiskuntaan. Niistä säilyminen, kehittyminen,
valta ja oikeutuksen hankkiminen omalle toiminnalle ovat
keskeisiä. Ammattikuntana olemisen ei ole staattinen tila, vaan
toimintaa, prosessi.

Eräs keskeisiä vastakkaisuuksia, joita useimmat yhteiskuntatutkijat näyttävät pohtivan, on *rakenteen ja toiminnan* dualismi (esim. Giddens 1984). Tiivistettynä kysymys kuuluu: onko yhteiskunnassa ensisijaista sen subjektien toimintaa määräävät rakenteet vai subjektin aktiivinen, rakenteista riippumaton toiminta?

Omassa kehitelmässäni rakenteen ja toiminnan vastakkaisuus häviää. Tarkemmin sanottuna rakenne tiettyssä mielessä häviää, koska toiminnan käsite laajenee koskemaan myös rakenteen tulkinnan. Rakenne tuotetaan toiminnalla, ja ainoa tapa, millä se välittyy takaisin subjektille, on tulkintaprosessi.

Jürgen Habermas jakaa sosiaalisen toiminnan kahteen luokkaan sen mukaan, mihin toiminta on suuntautunut. Menestykseen suuntautunut toiminta on *strategista*, yhteisymmärryksen saavuttamiseen tähtäävä taas *kommunikatiivista*. Strategisesti toimiva subjekti toteuttaa päämääriään pyrkimällä vaikuttamaan muiden toimijoiden ratkaisuihin. Kommunikatiivinen toiminta edellyttää yhteisymmärrykseen suuntautunutta kielenkäyttöä. (Habermas 1984, 285; 1987, 68-85.)

Voidaan olettaa, että ammattikunta toimivana subjektina käyttää molempia esitettyjä toiminnallisia orientaatioita eri painotuksin tilanteensa ja vuorovaikutusobjektin mukaan. Vakiintuneen, asemansa vahvaksi tuntevan ammattikunnan ei tarvitse toimia kovinkaan strategisesti vaan se voi suuntautua kommunikatiivisesti. Ammattikunnan kriisin pitäisi siis näkyä toiminnassa vahvana strategisena orientaationa. Strateginen toiminta on konstruoi-vaa, rakenteita tuottavaa, kun taas kommunikatiivinen toiminta on enemmän rakenteita tulkitsevaa.

7.3 KONSTRUKTIONISMI, ETNOMETODOLOGIA JA KEHYSANALYYSI

Harvaa termiä on sosiologiassa käytetty niin huolimattomasti ja perustelematta kuin konstruktiota ja konstruktionismia. Itse ymmärrän konstruktionismilla käsitystä, jonka mukaan yhteiskunnan subjektien vakiintuneet toiminnot institutionalisoituvat näkyviksi käytänteiksi, jotka näyttäytyvät yhteiskunnan jäsenil-

le itsestäänselvyyksinä (Berger, Luckmann 1995, 65-81). Instituutio on tässä ymmärrettävä käsitteen arkikäyttöä huomattavasti laajemmin. Esimerkiksi kuolema voidaan nähdä sosiaalisena konstruktiona, instituutiona, samoin metsä. Näen todellisuuden tuottamisen sen ilmentyessä strategisena toimintana osittain tietoisena ja päämäärähakuisena toimintana. Todellisuus pyritään tuottamaan sellaiseksi, että oma todellisuuteen kohdistuva toiminta näyttäytyy oikeutettuna, legitiiminä. Tulkintaprosessi toimii samoin: tulkituista rakenteista haetaan oikeutus omalle toiminnalle.

Konstruktionismi saa empirisen ilmentymänsä etnometodologisessa tutkimusohjelmassa. Sen tarkoituksena on tutkia todellisuuden tuottamisessa ja yhteisessä tulkinnassa käytettyjä menetelmiä, etnometodeja. (Etnometodologiasta mm. Garfinkel 1967; Heritage 1996; Peräkylä 1990, 145-152.) Käytän jatkossa konstruoida-sanaa tarkoittamaan todellisuuden tuottamista, jotta vältettäisiin käsitteen mahdollinen sekoittaminen taloudelliseen tuottamiseen.

Vuorovaikutus voidaan nähdä tapahtuvaksi erilaisissa toiminnallisissa kehyksissä. Näiden kehyksien muotoutumista, käyttöä ja keskinäisiä suhteita tutkii kehysanalyysi. (Goffman 1986.) Goffman ei itse osannut täsmällisesti määritellä kehyksen käsitettä. Eräs ymmärrettävyyden rajoihin mahtuva on Giddensin määritelmä: "Kehykset ovat sääntöjen parvia, jotka auttavat konstittuoimaan ja säätelemään toimintoja, määrittelemällä ne tietyn tyyppisiksi toiminnoiksi ja tiettyjen sanktioiden alaisiksi." (Peräkylä 1990, 155.)

Anssi Peräkylä on teoksessaan Kuoleman monet kasvot (1990) yhdistänyt mielestäni onnistuneesti etnometodologisen ja kehysanalyyttisen tutkimusotteen. Perusajatuksena on tutkia kuolemaa sairaalaympäristössä erilaisissa toiminnallisissa kehyksissä tuotettuna sosiaalisena konstruktiona. Kehykset määrittelevät myös toimintaan osallistuvien identiteettejä. Peräkylän käsitteenä identiteetti näyttäisi tarkoittavan sitä tiedon ja toiminnan tapaa, jota toimivalta subjektilta odotetaan. (Peräkylä 1990, 14-24.) Käsite ei siis vastaa täysin sitä, mitä tässä tutkimuksessa tarkoitan ammatti-identiteetillä.

Ammattikunnan tunnusmerkkeihin kuului määritelmässäni tietoisuus toimintaa ohjaavista arvoista sekä vakiintunut toiminnan kohde. Analyysissäni metsätoimihenkilöammattikunta konstruoi ja tulkitsee toimintaympäristöään erilaisissa *arvokehyksissä*. Näiksi olen valinnut taloudelliset, yleiset yhteiskunnalliset ja ympäristön-suojelulliset arvot. Toiminnalla on toki muitakin kehyksiä, mutta niiden esille saaminen vaatisi intensiivistä osallistuvaa havainnointia, eivätkä ne ole ongelmanasetteluni kannalta oleellisia.

7.4. DISKURSSI TOIMINNAN ILMENTYMÄNÄ

Ainoa ammattikunnan toiminnan elementti, josta saan tutkimusmenetelmäni ja aineiston puitteissa otteen, ovat kielelliset ilmaisut kirjallisina ja puhuttuina. Nämä muodostavat ammattikunnan diskurssin, ilmaistavissa olevan tiedon osa-alueen (Giddens 1984, 122-123). Diskurssi on lisäksi toimintaympäristön konstruoinnin ja tulkinnan ilmentymä. Sitä voidaan pitää ammattikunnan kielipelinä, joka lisää sen asiantuntijavaltaa. Koulumaailmassa ja opettajilla on oma kielipelinsä (Toukonen 1991, 122-127.) Käsitteet saavat merkityksensä käyttöyhteyksistään. "Kasvatus" koulumaailmassa on jotain täysin muuta kuin "kasvatus" metsänhoidossa. Kielipeli -käsite on peräisin Ludwig Wittgensteinilta (esim. *Sininen ja ruskea kirja* 1980).

Olen nyt luonut teoreettisen perustan luokittelujärjestelmälle, jota tulen käyttämään analysoidessani lehtiartikkeleista, haastatteluista ja omaelämäkerroista esiin nousevia ilmauksia. Rajallisten resurssieni puitteissa en yritäkään käydä aineistoa läpi täysin tyhjentävästi, vaan poimin ilmaukset, jotka tarttuvat kehittämäni analyttiseen verkkoon. Sen lisäksi, mitä sanotaan, täytyy myös pyrkiä kiinnittämään huomio siihen, mikä jätetään sanomatta.

Tutkimukseni ei pyri olemaan varsinaisesti etnometodologiaa tai kehysanalyysiä. Olen käyttänyt kyseisiä teorioita vain luokittelullisten apuvälineiden taustana.

Ilmaukset jaan toimintaulottuvuuteen sekä kehysulottuvuuteen. Toimintaulottuvuus jakautuu ympäristöä konstruoivaan (strategisen toiminnan) ryhmään sekä rakenteita tulkitsevaan (kommunikatiivisen toiminnan) ryhmään. Kehys- eli arvoulottuvuuden olen jakanut kolmeen ryhmään: taloudelliset-, yleiset yhteiskunnalliset- ja ympäristönsuojeluarvot. Toiminnalliset ilmaukset tapahtuvat siis aina jossakin kehyksessä ja näin muodostuu kuusi ilmaisullista luokkaa:

TAULUKKO 1.

ILMAISULLISET LUOKAT DISKURSSISSA

Toiminnallinen kehys (arvot)	Toiminnallinen orientaatio	
	Konstruoiva	Tulkitseva
Taloudellinen	1	2
Yht. kunnallinen	3	4
Ymp. suojelullinen	5	6

Näin aineistosta nousseita ilmaisuja on yhdistelty ammattikunnan diskurssille tyypillisiksi toiminnallisiksi ilmaisuluokiksi, metahavainnoiksi. Parittomat luokat muodostavat konstruoivien ilmausten ryhmän, parilliset tulkitsevien ilmausten ryhmän. Luokat 1 ja 2 ovat taloudellinen kehysryhmä, 3 ja 4 yhteiskunnallinen sekä 5 ja 6 ympäristönsuojelullinen ryhmä.

On huomattava, että ilmauksilla voi olla useita kohteita, kuten metsä, ympäristönsuojelijat tai metsänomistaja. Näin tyyppi-ilmauksia on paljon enemmän kuin ilmauksellisia luokkia, joihin ne kuuluvat.

Luokittelukriteereiden määräämisessä on joitakin ongelmia. On kohtuullisen helppo sanoa, onko ilmaus kehyksellisesti taloudellinen, yhteiskunnallinen vai ympäristönsuojelullinen. Toimintaulottuvuudella tilanne on vaikeampi. En pysty kehittämään ra-

tionaalista kriteeriä sen määrittämiseksi, onko ilmaus pikemminkin konstruoiva vai tulkitseva. Tässä täytyykin turvautua lähinnä intuition. Toisten toimintaan vaikuttamaan pyrkivät ilmaukset ovat konstruoivia, merkityksiä etsivät ja yhteisymmärrykseen pyrkivät tulkinnallisia.

8. METSÄTOIMIHENKILÖT JA YMPÄRISTÖNSUOJELU

8.1. LUONNONSUOJELUASENTEET

Aluksi on syytä tarkastella, millaiset ovat metsätoimihenkilöiden asenteet luonnonsuojelua kohtaan kyselytutkimuksen valossa (Korhonen, METO:n jäsentutkimus 1995, 38, taulukko 45).

Tätä asenneprofiilia voi verrata omasta aineistostani nousseisiin havaintoihin. Lehtiartikkelit kuvaavat paremminkin pitemmän aikavälin kehityssuuntia kuin hetkellisiä asenteita, teemahaastattelut ovat puolestaan refleksiivisiä pyrkien pinnallisten mielipiteiden taakse.

Vastanneista 65% oli täysin tai melko samaa mieltä siitä, että luonnonsuojelijoiden toiminta uhkaa metsätalouden järkevää harjoittamista maassamme. Hakkuiden vastustamisen helppous selittyi peräti 86% mielestä sillä, että luonnonsuojelijoiden oma toimeentulo ei tule metsästä, eivätkä he ymmärrä metsien käytön ja Suomen kansantalouden riippuvuutta (75%).

Tositoimiin jopa voimakeinoin luonnonsuojelijoita vastaan halusi ryhtyä vain 26% vastanneista, 78% mielestä suojelijat on saatava pidättäytymään hakkuiden estämisestä päättäväisesti ja puhumalla järkeä. Yhteistyötä luonnonsuojelijoiden kanssa ja enemmän omaa ääntä (metsätoimihenkilöiden) kuuluviin tiedotusvälineissä kaipasi 70%. Viimeinen kysymys oli tosin rakennettu kahdesta toisistaan riippumattomasta väittämästä, joten on epäselvää, kumpaa itse asiassa kannatettiin, yhteistyötä vai tiedotuksen lisäämistä. Oletettavasti vastaukset koskivat tiedottamista, koska vain 14% näki metsäammattilaisten tiedottaneen asioistaan tehokkaasti, kun taas luonnonsuojelijat saivat kiitosta tehokkaasta julkisesta tiedottamisestaan 86 prosentilta vastaajista.

Suojelijoiden katsoi olleen tavallaan oikeassa vain 18% . "Oikeassa olo" määriteltiin kysymyksessä väitteeksi, jonka mukaan suojelualueita olisi pitänyt jättää nykyistä enemmän. 31% hyväksyi väittämän: "Metsäammattilaiset eivät ole ottaneet tarpeeksi

huomioon suojelunäkökohtia. Luonnonsuojeluliike on tarpeellinen herättäjä."

Vastauksiin saattaa vaikuttaa se, että on käytetty ympäristön-suojelijaa suppeamman merkityksen omaavaa luonnonsuojelija -käsitettä (Vilkkä 1993. 30-31). Voi olla, että luonnonsuojelu on käsitteenä metsätoimihenkilön kannalta luontevampi kuin ympäristönsuojelu. Omassa tutkimuksessani käytän täysin tietoisesti laajempaa ympäristönsuojelu -termiä, koska otan kantaa muun muassa ympäristöhallintoon ja ympäristökeskuksiin.

Vastausten linja on selkeä: Luonnonsuojelu on vakavasti otettava haaste metsätoimihenkilön työlle, joka pakottaa tarkastelemaan kriittisesti omaa toimintaa ja parantamaan ammattikunnan julkisuuskuvaa. Vastaukset asettavat myös alustavasti metsätoimihenkilökunnan diskurssin arvokehykset järjestykseen. Tärkein kehys on taloudellinen, jonka sisään asettuvat yhteiskunnallinen ja ympäristönsuojelullinen kehys.

8.2. TOIMINTAYMPÄRISTÖÄ KONSTRUOIDAAN JA TULKITAAN

Ilmauksien sijoittaminen luokkiin tuotti odotettuja vaikeuksia, mutta eräiden analyysin kuluessa tekemieni lisärajausten jälkeen onnistuin luokittelussa kohtuullisesti. Esimerkiksi ympäristönsuojelu *virallisena instituutiona* näytti sopivan luontevammin yhteiskunnalliseen arvokehykseen, kun taas ympäristönsuojelu *metsään kohdistuvana toimintana ja ympäristönsuojelija henkilönä* kuului ympäristönsuojelulliseen kehykseen.

En luokitellut aineiston ilmaisuja kattavasti, vaan pelkästään keskeisimmät. Ilmaisujen jakautumisesta luokkiin ei siten voikaan tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä, mutta eräs vinoutuma kiinnitti alusta lähtien huomiotani. Artikkeleiden kohdalla luokittelu tuntui toimivan. Kaikkiin luokkiin kertyi ilmauksia, strategis-konstruoiva ryhmä oli enemmistönä. Haastattelujen kohdalla taas vastaaviin luokkiin ei alkanut tulla ilmauksia juuri yhtään, kaikki näyttivät menevän tulkinallis-kommunikatiivisiin luokkiin. Aineistossani tai menetelmässäni oli ilmeisesti jotain vikaa.

Arvoitus ratkesi, kun tarkastelin tekstiä tuottavien subjektien identiteettejä eri tilanteissa. Lehtiartikkelin kirjoittajalla ei ole *tutkimuskohteen* identiteettiä, vaan hän kokee olevansa aktiivinen vaikuttaja, jolla on omaehtoista sanottavaa ammattiaan ja arvoistaan. Haastatteluun pyydetylle henkilölle sen sijaan syntyy tutkimuskohteen identiteetti. Hän ei koe itseään haastattelutilanteessa vaikuttajaksi, vaan passiiviseksi oman elämismaailmansa tulkiksi, joka vastaa kysymyksiin parhaansa mukaan. Tapahtunut opetti konkreettisesti sen, että erilaisilla aineistoilla ja menetelmillä saadaan samasta ilmiöstä hyvin erilaista tietoa. Yksipuolinen aineisto saattaa johtaa tulosten pahaan vinoutumaan.

8.2.1. Metsä toiminnan kohteena

Metsän määrittelemisen muutamalla lauseella hypoteettiselle metsää tuntemattomalle turistille tuotti haastateltavilleni melkoisia vaikeuksia. Tämä osoittaa sen, että metsä on pelkästään fyysisenä objektinakin vaikeasti määriteltävissä. *"Paikka, jossa yksilöt puita, luonto kasvattaa, mutta ihminen vaikuttaa, millaisia puita kasvaa"*, oli eräs määritelmä.

Mainitussa määritelmässä tulkittiin jo metsän sosiaalisia merkityksiä: ihmisellä on oikeus vaikuttaa metsän luontaiseen kasvu-tapahtumaan. Taloudellisessa kehyksessä metsää konstruointiin: *"Metsän oltava hyvinvoiva, hyödynnettävissä"*, tai ympäristönsuojelullisessa kehyksessä: *"Metsien käytössä ei tapahdu puuston osalta mitään peruuttamatonta, hakattujen tilalle kasvaa uusi puusto"*.

Tähänastiset ympäristönsuojelun tulokset metsissä tulkittiin ympäristönsuojelullisessa kehyksessä "ekopöheiköiksi". Ilmaus kuuluu keskeisesti metsätoimihenkilöiden ympäristödiskurssiin ja tarkoittaa keinotekoisesti vaillinaisesti toteutettua uudistushakkuuta tai yleensä hoitamatta jätettyä metsikköä.

"Puuta ei saa lahottaa metsiin" oli taloudellisen kehyksen konstruoiva ilmaus. Se tarkoittaa periaatetta, jonka mukaan metsikön kehityksessä luontaisesti syrjäytyvät ja kuolevat puut pitää korjata aikanaan metsästä teollisuuden raaka-aineeksi. Näin me-

netellen metsiin ei pääse syntymään luonnonsuojelijoiden toivomaa uhanalaisille lajeille tärkeää lahopuuainesta. Taloudellisessa kehyksessä konstruointiin metsä taloudellisesti hyödynnettynä myös muille elinkeinoille hyödyllisenä (metsäklusteri).

Pohjois-Suomen metsien asema esiintyi yhteiskunnallisessa kehyksessä: *"Pohjoisen ihmisten elinmahdollisuudet kotiseudullaan tulee taata"; "Lunastetaanko suomalaisen luonnonsuojelun maine Lapin metsillä?"; "Suurten suojelualueiden työllisyysvaikutukset ja kansantaloudelliset seuraukset sivuutettu tietoisesti"*.

Metsästä tuotettiin myös hyvin kehittyneitä määritelmiä: *" Metsä ei ole pelkkä puupelto. Se on kokonaisuus, johon kuuluu koko sen eliöstö, eläimet ja kasvit"*. Haastateltavistani kaksi oli suorittanut työnsä ulkopuolella ympäristönsuojelun approbatur-arvosanan avoimessa yliopistossa. Ympäristönsuojelullista lisäkoulutusta pidettiin yleisestikin hyödyllisenä metsätoimihenkilöille. Ympäristöaineiden osuus on lisääntynyt ammatillisessa koulutuksessa. Evon metsäopisto on antanut 1980-luvulta lähtien suojeluun ja monikäyttöön painottunutta metsätalousinsinöörikkoulutusta (tarkemmin Metsätalouden koulutusohjelma, Hämeen ammattikorkeakoulu).

Metsä ilman hoitoa nähtiin *"vanhana, synkkänä, ränsistyneenä kuusikkona"*, sitä ei pidetty monimuotoisena. Ympäristönsuojelu-kehyksessä metsän monimuotoisuus tulkittiin nimenomaan hoitamalla tuotetuksi. Monimuotoisuus nähtiin pienialaisena vaihtelevuutena ja kehittyvänä prosessina, ei laajoina kasvunsa päättäneinä erämaina, jollaisen ympäristönsuojelun metsäihanteen nähtiin olevan. Tässäkin metsää koskevat ilmaukset esiintyivät hallitsemassa taloudellisessa kehyksessä, josta käsin käytettiin ympäristöarvokehystä.

Metsän talouskäytön oikeutus johdettiin eräässä lehtiartikkelissa kulttuurista: *"Kulttuuri lähtee siitä, että ihminen voi ja saa muovata ympäristöään vastuullisesti ja viisaasti."* Konstruoiva ilmaus yhteiskunnallisessa arvokehyksessä parhaimmillaan. Metsiä on hyödynnettävä, koska *"Suomi on metsätaloudesta riippuvaisempi kuin mikään muu EU-maa"* ja *"Paluuta viime vuosisadalle ei ole."* METO:n puheenjohtaja tiivistää metsätoimihenkilön mer-

kityksen suomalaiselle yhteiskunnalle: *"Meillä on perusteltu syy tuntea olevamme tämän yhteiskunnan hyväntekijöitä."* Yhteiskunnallisesti metsätalous nähtiinkin: *"Kansallisen hyvinvointimme peruspilarina ja rikkautena"* ja *"Keskeisenä hyvinvoinnin perustana"*.

Metsää toimintaympäristönä konstruoivat ja tulkitsevat ilmaukset voidaan tiivistää metailmauksiksi seuraavasti:

1. Konstruoiva taloudellinen kehys:

METSÄÄ VOI JA PITÄÄ HYÖDYNTÄÄ TALOUDELLISESTI, JOLLOIN SEN TILA JA HYVINVOINTI PARANEE.

2. Tulkitseva taloudellinen kehys:

METSÄ ON UUDISTUVA LUONNONVARA, JONKA KEHITYSTÄ IHMINEN OHJAA.

3. Konstruoiva yhteiskunnallinen kehys:

YHTEISKUNTA TARVITSEE METSIEN KÄYTÖSTÄ SYNTYVÄÄ HYVINVOINTIA JA TYÖPAIKKOJA.

4. Tulkitseva yhteiskunnallinen kehys:

METSÄTOIMIHENKILÖ ON METSIEN HYÖDYNTÄMISTÄ TOTEUTTAESSAAN YHTEISKUNNAN HYVÄNTEKIJÄ.

5. Konstruoiva ympäristönsuojelullinen kehys:

HYVÄ HOITO SÄILYTTÄÄ METSÄT MONIMUOTOISINA JA PITÄÄ NE KUNNOSSA.

6. Tulkitseva ympäristönsuojelullinen kehys:

METSÄ ILMAN METSÄNHOITOA JA KÄYTTÖÄ ON "SIVISTYMÄTTÖMÄSSÄ" TILASSA: YKSIPUOLINEN, MAISEMALLISESTI IKÄVÄ, VANHA, RAPPEUTUNUT, PIMEÄ "RÄÄSEIKKÖ".

Konstruoivien ja tulkinnallisten ilmausten erottelun vaikeus ja osittainen keinotekoisuus näkyy selvästi näistä metailmauksista. Oleellisempaa tuntuisikin olevan erilaisten arvokehysten hahmottaminen.

8.2.2. Työn haastaja: ympäristönsuojelu

Haastateltavat saivat esittää mielikuvansa tyypillisestä ympäristöaktivistista ja kuvata mahdollisesti henkilökohtaisesti tuntemiaan aktivisteja. Toisaalta pohdimme virallisen ympäristönsuojelun tehtäviä ja merkitystä metsätalouden kannalta.

Haastateltavien kuvaukset olivat kaksitasoisia: Aluksi he tuottivat hyvin yhteneviä ja kaavamaisia kuvauksia ollen ilmeisen tietoisia näiden stereotyyppisyydestä: *"Nuori, kaupungista kotoisin, akateeminen koulutus"; "Pitkätukkainen, kouluja käynyt mutta epäonnistunut elämässään, hylännyt taloudelliset arvot eikä haluaisi muidenkaan menestyvän"; "Kumisaappaat, virttynyt villapusero, militaristiset vaatteet, miehillä ruokoton, pitkä parta, yleensä klanipäisiä, korvarengas, tytöillä punainen tukka"*.

Kuvauksista päätellen stereotyyppiaktivisti sivistyy ja kaupungistuu. 1980-luvun alkupuolen aktivistilla oli vielä sen ajan kuvausten mukaan tuohivirsut jalassa ja kontti selässä.

Siirryttyämme käsittelemään haastateltavan henkilökohtaisesti tuntemia ympäristönsuojelullisesti suuntautuneita henkilöitä muuttuivat luonnehdinnat paljon objektiivisemmiksi: *"On paljon tietoa ainakin biologiasta, mutta metsien merkitystä kansantaloudelle eivät ymmärrä"; "Tietoa valtavat määrät luonnon kiertokulusta, kyllä metsämiehen tieto on pinnallista sen rinnalla"*. Myös tiedon oikeellisuutta ja alkuperää epäiltiin: *"Saavat tietonsa Greenpeacelta ja kavereiltaan"; "Internetistä ne tietonsa saa nykyisin. Siellä on Suomenkin metsäasioista täyttä paskaa"; "Lukevat tutkimuksia pintapuolisesti ja valikoiden"*.

Arvostaviakin käsityksiä esitettiin: *"Kai siellä seassa on paljon fiksuja ihmisiä, ovat paljon opiskelleita ja aidosti ympäristön tilasta huolissaan"; "Olen minä niitä jututtanut, ja ihan järkiajatuksia niillä tuntuu olevan"*.

Aktivistin arvomaailmasta: *"Ovat hyvin jyrkkiä, jääräpäisiä, ajatuksissaan sulkeutuneita"; "Osapäivähäiriköitä"; "Luonnosta"*

vieraantunut, ei saa sieltä leipäänsä"; "Olisiko itse valmis elämään viime vuosisadan keinoilla?"; "Taloudellinen ymmärrys rajoittuu siihen, että sähkö tulee töpselistä ja rahat momentilta".

Aktivistin metsä: "Pitäisi olla luonnontilassa, ihminen pilaa sen toimillaan"; "Luonnonsuojelijalla käsitys, että ihmistä ei ole tarkoitettukaan hyödyntämään metsää"; "Metsä ja ötökät tärkeämpiä kuin ihminen"; "Mikä on alkuperäinen metsäluonto?". Tätä kuvaa vastaan asetettiin metsätoimihenkilö luonnonsuojelijana: "Metsäammattimies on luonnonsuojelija, koska hänen on turvattava tulevienkin sukupolvien mahdollisuudet käyttää metsää taloudellisesti hyväkseen"; "On liikkunut niin paljon luonnossa, että tuntee kyllä sen tapahtumat"; "Metsämies on aina ottanut luonnon huomioon, mutta sitä ei kukaan huomaa"; "Suomalainen metsänhoito ei tuhoa mitään, päinvastoin".

Metsäaktivisti tehokkaana tiedottajana sai täydet pisteet: "Tiedottaminen tapahtuu suoralla toiminnalla ja haavoittamalla metsätaloutta"; "Tiedotus hoidettu hyvin, ovat siinä asiassa varsin näppäriä"; "Osaavat lobata toimittajat puolelleen". Metsätoimihenkilö puolestaan: "On liian vaatimaton ja sulkeutunut, pitäisi osata kehua itseään ja työtään"; "Luottaa virheellisesti siihen, että hyvin tehty työ on riittävää tiedottamista".

Maltilliset, metsien talouskäyttöäkin ymmärtävät ympäristönsuojelijat saivat ymmärtämystä, ja heidän kanssaan ratkottaisiin mielellään yhdessä neuvotellen talouskäytön ja ympäristönsuojelun ongelmia. Tuomittavan ääriaktivistin malliksi kohosi Pentti Linkola, jota "Ei voi hyväksyä"; "Ei taida olla viisasten kirjoissa". Todettakoon, että Pentti Linkolan ystäväpiirissä on hyvin paljon metsätekniikoita ja metsänhoitajia (esim. Linkola 1972, 128; 1990, 130).

Metailmauksina ympäristönsuojelija näyttäytyy metsätoimihenkilön diskurssissa tällaiselta:

1. Konstruoiva taloudellinen kehys:

YMPÄRISTÖNSUOJELIJA ALOITTAKOON ITSESTÄÄN PALUUN KIVIKAUDEN ELÄMÄÄN.

2. Tulkitseva taloudellinen kehys:

YMPÄRISTÖNSUOJELIJA EI ELÄ METSÄSTÄ EIKÄ YMMÄRRÄ KANSANTALOU-
DEN REALITEETTEJA.

3. Konstruoiva yhteiskunnallinen kehys:

YMPÄRISTÖNSUOJELIJAT OVAT MONISSA ASIOISSA OIKEASSA, MUTTA
HEIDÄN TAVOITTEENSA ON SAATETTAVA YHDENSUUNTAISIKSI YHTEIS-
KUNNAN TAVOITTEIDEN KANSSA.

4. Tulkitseva yhteiskunnallinen kehys:

YHTEISKUNTA ON RAKENNETTU LUONNON JÄRKEVÄN HYÖDYNTÄMISEN EIKÄ
YLTIOUONNONSUOJELUN VARAAN.

5. Konstruoiva ympäristönsuojelullinen kehys:

YMPÄRISTÖNSUOJELU JÄTETTÄKÖÖN METSÄTOIMIHENKILÖIDEN TEHTÄVÄK-
SI, KOSKA HE KANTAVAT TALOUDELLISEN VASTUUN METSÄSTÄ JA TUN-
TEVAT LUONNON.

6. Tulkitseva ympäristönsuojelullinen kehys:

TÄHÄNASTINEN YMPÄRISTÖNSUOJELU ON TUOTTANUT PÄÄASIASSA EKO-
RÄÄSEIKÖITÄ, JOTKA EIVÄT MIELLYTÄ KETÄÄN.

Kehysten välinen hierarkia on jälleen ilmeinen: talouskehys do-
minoi yhteiskunnallista ja ympäristönsuojelullista kehystä. Voi-
daan jopa sanoa, että muut kehykset määritellään talouskehyses-
tä käsin.

Virallisen ympäristönsuojelun ilmentymänä käsiteltiin haastatte-
luissa ympäristökeskusta, joka oli kaikille haastatelluille jos-
sain määrin tuttu. Se nähtiin: *"Uhkaavana, vie metsäpuolen ra-
hoitusta"; "Asialinjalla, tarpeellinen, mutta sille ei saa antaa
kaikkea valtaa"; "Lienee pakko olla olemassa, mutta ylimääräinen
rasite yhteiskunnalle ja metsätaloudelle"; "Mitä tekevät yhteis-
kunnan hyödyksi?"*

Ympäristökeskuksen toimintatavat metsänomistajia kohtaan ja or-
ganisaatio eivät saaneet kiitosta: *"Eivät kerro suunnitelmistaan
maanomistajille"; "Luulisi, että siellä on edes yksi kirjoitus-
tai puhetaiteinen ihminen"; "Kamala byrokratia, toimii tsaarin-
aikaisilla systeemeillä"; "Aina vain paisuva organisaatio";*

"Metsänomistaja joutuu ympäristökeskuksen suunnitelmien maksu-mieheksi"; "Käki, joka munii munansa nykyisin joka pesään":

Ajatus, että ympäristökeskus voisi toimia jyrkän linjan luonnon-suojelun ja metsätalouden välissä puskurina, nähtiin mahdollise-na, jopa toivottavana, mutta se *"Riippuu paljon henkilöistä"* (ympäristökeskuksen). Ympäristökeskus koettiin uhkaksi, jonka pääasialliseksi tehtäväksi nähtiin metsien talouskäytön rajoit-taminen. Todellisuudessa metsiin kohdistuva luonnonsuojelu muodostaa vain pienen osan ympäristökeskusten tehtävistä.

Metsätoimihenkilön käsitys virallisesta ympäristönsuojelusta tiivistyy metailmaisuksi lehtiartikkelista löytyneeseen to-teamukseen: *"Luonnonsuojelu on kuin viinan juonti. Sitä ei pidä missään nimessä lopettaa, vaan saattaa aisoihin."*

Virallisen ympäristönsuojelun yhteydessä sivuttiin ympäristöjär-jestöjen asemaa. Paikalliset luontokerhot saivat ymmärtämystä: *"Niissä on metsämiehiäkin mukana"*, Suomen Luonnonsuojeluliitto joutui jo epäilyttävien listalle. Greenpeacea pidettiin *"Terro-ristijärjestönä, jota Keski-Euroopan valtiot käyttävät hyväkseen oman metsäteollisuutensa tukemisessa hyvin menestyneitä Pohjois-maita vastaan"*.

Metsätalouden sertifiointisuunnitelmat eivät vielä olleet saa-vuttaneet vakiintunutta asemaa metsätoimihenkilöiden diskurssis-sa, ja kommentit olivat melko niukkoja: *"Kai siihen on pakko mukautua"; "Viisaat lienevät hyväksi havainneet"; "Miten se mek-sikolaisten systeemi tänne soveltuu?"; "Tarvitaanko sitä, mehän hakataan jo kestävillä periaatteilla?"; "Joku siinä vetää rahat välistä, ei ne mene luonnon hyväksi"; "Aika näyttää, miten se toimii"*.

8.2.3. Metsien käsittelyn ristiriidat

Varsinaisista metsäkonflikteista haastatelluilla oli melko vähän kokemuksia. Metsämieheissä on käsitelty Talaskankaan tapahtumia useassa artikkelissa 1980-luvun lopulla. Kuusamon yhteismetsän viimeaikaisista kiistoista oli kaikilla haastatelluilla jotain tietoa: *"Kun menevät kunnan ihmisten työtä häiritsemään"; "Luon-*

toväen kanssa tehdyt sopimukset ei pidä. Kun mennään hakkaamaan sellaisesta paikasta, joka on jo sovittu, niin taas on kyseessä viimeinen erämaa. Se on sitä vyörytystaktiikkaa, jolla kohta otetaan kaikki metsät luonnonsuojeluun"; "Hakkuut kuusamolaisille tärkeitä, ei etelän nuorille"; "Arvostus meni (luonnonsuojelijoiden), kun eivät pitäneet sopimuksiaan, koko homma meni niiltä överiksi".

Lehtiartikkeleissa metsäsodat asetettiin laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin: *"Metsäsodissa on pohjimmiltaan kysymys kasvuhakuisen teollisuusyhteiskunnan sisäisistä ristiriidoista"*. Diskurssia lainattiin koulumaailman puolelta: *"Työrauha (metsätoimihenkilöiden) on mennyt"*.

Keski-Suomessa ei merkittäviä ongelmia tiedetty olleen Luhangan valkoselkätikkajupakkaa lukuun ottamatta. Suurimmat ongelmat olivat koskeneet vanhojen metsien- ja rantojensuojelualueita. Tieto suunnitelmista ei ollut tullut maanomistajille. Joskus oli pitänyt tehdä jopa leimikko alueelle, jotta ympäristökeskus oli yleensä saatu kiinnostumaan lunastusneuvotteluista. Natura 2000 -ohjelman aluelajennussuunnitelmat olivat viimeksi aiheuttaneet metsätoimihenkilöille päänvaivaa Keski-Suomessa.

Esitin haastatelluille kuvitellun tilanteen, jossa he joutuisivat perustelemaan maanomistajan toimeksiannosta suunnittelemaansa laajaa avohakkuuta sitä vastustavalle paikalliselle ympäristöliikkeelle.

Toimihenkilöt eivät tässä kuvitellussa tilanteessa suostuneet neuvottelemaan asiasta maanomistajan selän takana, vaan koettivat vedota järkisyihin selittäen, että alue ei ole vanhaa metsää, ja että alueelle perustetaan nuori ja tuottoisa taimikko tilalle. Uhanalaisten lajien elinympäristöjä oli kyllä mahdollista pienialaisesti säästää. Yhteinen retkeily kohteelle saataisi purkaa tilanteen.

Joku oli jopa valmis *"Pistämään työt käyntiin ja poliisit avuksi, jos neuvottelut ei auta"*. Toisaalta todettiin, että *"Ympäristöliikettä ei voi aliarvioida, mutta maanomistajan oikeuksia pitää puolustaa."*

Asetin kaksi haastateltavaa samassa tilanteessa ympäristöaktivistin rooliin, ja kysyin, mitä he tekisivät estääkseen aiotun hakkuun. Toinen sanoi jättävänsä uhkailun pois, yrittäisi neuvotella ja hakisi tukea ympäristökeskuksesta. Perustelut olivat: *"Avohakkuulla metsä tuhoutuu, on peruuttamattomasti pilalla. Jonkun puun voisi ottaa sieltä täältä pois"*. Toinen haastateluista totesi: *"Jos muu ei auttaisi, ja olisin asialleni antautunut luonnonsuojelija, niin kyllä minä menisin sinne ketjulla puuhun kiinni."*

8.2.4. Metsätiedotus

Ymmärrän tiedottamisen laajemmin kuin pelkästään sinä informaatiovirtana, joka kulkee lehtien ja sähköisten tiedotusvälineiden kautta. Tiedottaminen on ammattikunnan edustajalle myös osallistumista yhteiskuntaan, oman julkisuuskuvan esittämistä, vaikuttamista.

Kaikki haastatellut olivat yhtä mieltä siitä, että metsätoimihenkilöiden on lisättävä tiedottamistaan metsäasioista. Sama näkemys välittyi myös lehtiartikkeleista: *"On tiedotettava, muututtava, kehityttävä"*; *"Pitäisi olla aktiivisia lobbaajia, jotka jaksavat jauhaa"*; *"METO:n oltava aktiivinen"*; *"Lisää paikallistason juttuja, osallistuttava keskusteluun"*; *"Ei hyökkäävää tiedotusta, toimittajien pitäisi saada meidän kautta oikeaa tietoa"*; *"Meitäkin pitäisi kuunnella asiantuntijoina"*.

Metsätoimihenkilöiden puolelta tapahtuvaan mielikuvatiedottamiseen ympäristöjärjestöjen tyyliin suhtauduttiin varauksella. "Oikean tiedon" voimaan luotettiin edelleenkin. Haastateltavat olivat selvästi ymmärtäneet, että tiedotus on nykyisin paljon laajempaa toimintaa kuin se, että saadaan juttu maakuntalehteen tai päästään viiden sekunnin ajaksi TV-uutisiin esittämään näkemyksiä metsien käsittelystä.

Julkista tiedottamista metsäasioista pidettiin puolueellisena: *"Painotus kritisoinnissa"*; *"Tiedotus negatiivista, Kotimaan katsauksessa ei näytetä siististi hoidettua metsää"*; *"Toimittajia kiinnostaa pikku rähinä, oma mielipide taustalla"*; *"Liikaa kriittisten puolella"*.

Toisaalta: *"On se tiedotus siistiytynyt viime vuosina"; "Puolueettomiakin juttuja on ollut ja fiksuja toimittajia"; "Eikös se Helsingin Sanomatkin suhtautunut kriittisesti johonkin saariston hakkuuta koskevaan vouhotukseen?"*

Tiedottaminen aktiivisena osallistumisena yhteiskuntaelämään ei ollut kovinkaan suuressa suosiossa metsätoimihenkilöiden keskuudessa. Kunnallispolitiikkaan osallistumista vältettiin, vain puoluepoliittisesti neutraali lautakuntatyöskentely nähtiin mielekkäänä.

Puoluepoliittisen kannan tunnustamisen välttäminen on historiallista perua metsätoimihenkilöillä. Menestyvän ostomiehen tai metsänhoidonneuvojan piti pystyä tulemaan toimeen kaikkien kanssa, poliittista identiteettiä ei saanut päästä muodostumaan. Metsätoimihenkilöt osallistuvat kuitenkin METO:n jäsentutkimuksen mukaan kohtuullisen aktiivisesti kunnan luottamustoimiin. Vuonna 1995 sellaisessa toimi 11% vastanneista. (Korhonen 1995, 40, taulukko 47.)

Yleisesti pidettiin hyväksyttävänä, jopa toivottavana, että metsätoimihenkilöt menisivät mukaan ympäristönsuojelujärjestöihin. Meta-ilmaisuna: *"Kuitenkin asiallista tietoa antamaan, ei mukana vouhottamaan"*. Metsätoimihenkilöiden osallistumista kuntien ympäristönsuojeluhallintoon ja rekrytoitumista ympäristösihteeriksi pidettiin kannatettavana.

Aktiivisia tiedottajia on tälläkin hetkellä metsätoimihenkilöiden riveissä. Useilla METO:n liittovaltuuston jäsenillä on henkilökohtaisia suhteita kansanedustajiin. METO:n piiriyhdistysten tehtäviä on muutettu metsäpolitiikkaan vaikuttamisen ja tiedottamisen suuntaan (Kertomus Metsäalan toimihenkilöliiton toiminnasta 1995, 24). Eräs haastateltavani oli tehnyt työhönsä liittyvää tiedottamista vapaaehtoisena harrastuksenaan.

8.2.5. Ympäristönsuojelun muuttuvat vaatimukset

Ympäristönsuojelua koskevien artikkeleiden lisääntymisestä Metsämies-lehdessä voi päätellä, että näiden asioiden painoarvo on kasvanut metsätoimihenkilöiden tehtäväkentässä. Haastatteluissa

suunta ei ollut niin selkeä, mikä selittyy ilmeisesti paljolti sillä, että Keski-Suomi ei ole ollut ympäristönsuojelullisesti kuumaa aluetta.

Haastateltavat eivät myöntäneet ympäristönsuojelun vaatimusten juurikaan vaikuttaneen työhönsä: *"On tosin vesakkoruiskutuksista luovuttu ja muokkausmenetelmiä kevennetty"; "Rantoja ja maisemakohteita on aina jätetty hakkaamatta"; "En tiedä käytännön toiminnasta, mutta puhe ympäristöasioista on lisääntynyt. Nyt luokitellaan ja normitetaan ympäristöjä ja yritetään löytää vikoja"*.

Uusiin metsä- ja luonnosuojelulakeihin suhtauduttiin varauksellisen myönteisesti: *"Ovat hyödyllisiä, selkeyttävät sitä mitä saa tehdä ja mitä ei, yhteenotot varmasti vähenevät"; "Uudet lait sitä, mitä on tehty jo vaikka kuinka kauan"; "On niitä uhanalaisia kasvejakin niin paljon, että kuka ne kaikki tuntee"; "Kyllä vielä joku lähtee tämän uuden lain takia pelkkää tietämättömyyttään käräjille"*.

Ympäristönsuojelun ja metsien talouskäytön yhteensovittamista pidettiin tarpeellisena: *"On mahdollista, mutta koskaan ei saada kaikkia tyytyväisiksi"; "Siihen on pyrittävä ehdottomasti, ympäristöhallinto mukana sovittajan roolissa, samoin metsänomistajat ja metsätoimihenkilöt"; "On hyvät mahdollisuudet, mutta kysymys valtion määrärahoista"; "Metsäammattikunnan itsetutkiskelu tässä asiassa tarpeen":* Kaikki eivät nähneet ongelmaa olevankaan: *"Tarvitaanko yleensä, ei ristiriitaa nykyisinkään"*.

8.3. AMMATTI-IDENTITEETTI ENNEN JA NYT

Haastatelluilla oli hyvin vaihtelevia muistoja nuoruuden ympäristönsä metsätoimihenkilöistä. Joku antoi hyvinkin yksityiskohdaisia kuvauksia, toinen taas sanoi, ettei muista yhtään metsämiestä nuoruudestaan. Kukaan ei tunnustanut, että joku kotikylän metsämies olisi toiminut esikuvana ammattiin hakeutumiselle.

Metsäpomo oli aikoinaan: *"Arvostettu, samoin kuin kansakoulun opettaja ja kyläkauppias"; "Rahaliikenteen hoitaminen toi vas-*

tuuta ja arvostusta". Eri toimialoja edustavien metsätoimihenkilöiden valta-asemassa ja arvostuksessa oli suuria eroja: "Metsänhoitolautakunnan miehet valvoivat metsänomistajia tarkasti ja olivat pelättyjä. Metsänhoitoyhdistyksen neuvoja oli siihen aikaan pelkkä leimasi, joka teki niinkuin piirimetsänhoitaja määräsi"; "Yhtiön kymppin sana oli laki työmaalla ja koko kylällä".

Metsäyhtiön paikallisen pomon valtaa näyttää lisänneen se, että ei ollut reaaliaikaista työn tulosten seuranta ATK:lla nykyiseen tapaan: "Koko talven sai touhuta työmaallaan niin kuin parhaaksi näki"; "Ukkoherraa ei potkaistu yhtiöstä pois, jos ei sattunut suoranaista rikosta tekemään".

Todettiin, että vanhan tyylin "metsäherraa" ei enää ole, vaikka joku eläkkeelle lähdössä oleva saattaisi vielä jostain löytyä. Metsämiesten aikaisempaa suurta arvostusta epäiltiin: "Ei olla mitään metsäpatruunoita koskaan oltukaan".

Nykyisen arvostuksen koettiin rakentuvan erilaisten elementtien varaan: "Valta on aika vieras sana, tieto tärkeämpää, isäntä päättää asiat"; "Metsänomistajan näkemyksiä otettava enemmän huomioon, siitä se arvostus lähtee"; "Arvostuksemme on hyvä, meillä on vain turhaa ujostelua"; "Kaupunkilaismetsänomistajat arvostavat".

Metsätoimihenkilöt koettiin kysytyiksi kotipaikkakuntansa järjestöelämässä ja vapaa-aikatoiminnassa. Tähän nähtiin selvä syy: "Tiedetään, että metsämiehillä on käytännön järkeä ja kyky järjestellä asioita". Lähes jokaista haastateltua oli joskus pyydetty mukaan kunnallisiin luottamustehtäviin. Näistä he olivat metsämiesmentaliteetin mukaisesti yleensä kieltäytyneet.

8.4. TULEVAISUUS?

Metsätoimihenkilöammattikunnalla nähtiin olevan tulevaisuus, ei ruusuisin mahdollinen, mutta kohtuullinen kuitenkin: "On tulevaisuudessakin suunnilleen sama asema"; "Ei suuria muutoksia, vastuu kasvaa, toimihenkilö tekee metsänkäsittelypäättökset eikä ympäristökeskuksen biologi"; "Keskeisessä asemassa metsätalouden harjoittamisessa, porukka voi pienentyä, kärsivätkö työt?"

METO:n jäsentutkimuksen (Korhonen 1995, 25, taulukko 26) mukaan metsätoimihenkilöt kokivat arvostuksensa tulevan lähinnä työnantajien ja metsänomistajien taholta. 77% koki työnantajien arvostavan metolaisia jossain määrin tai enemmän, vastaava luku metsänomistajien kohdalla oli peräti 89%. Tulos on ymmärrettävä. Ammattikunnalla, joka ei koe saavansa merkittävää arvostusta perinteisiltä sidosryhmiltään, ei liene paljoakaan perusteita olemassaololleen. Luonnonsuojelujärjestöiltä tunsii saavansa vastaavaa arvostusta vain 25%, kotimaan julkiselta mielipiteeltä 43%. Tulevaisuuteen orientoituneen arvostuskäsityksen kannalta on oleellista, että kansainväliseltä mielipiteeltä tulevaksi koettu arvostus ylsi samoihin lukemiin (44%).

Metsätoimihenkilökunta miellettiin aikaisemmin nykyistä kiinteämmäksi ja yhtenäisemmäksi: *"Ei enää kiinteä ammattikunta, melko hajanainen"; "Aikaisemmin oli paikkakunnalla metsämieskerhoja ja yhteisiä talkoita, etäänntyminen alkoi 1970-luvulla"; "Nykyiset yhteydet tapahtuvat vain työasioissa"; "Harrastuksissa ollaan jonkin verran yhdessä, ei juuri muuten"; "Aikaa ei tahdo enää riittää yhteistoiminnalle, työ vie aina vain enemmän aikaa"*.

Tiivistä vapaa-ajan yhteyttäkin löytyi: *"On sitä, Lapissa on paljon käyty metsämiesporukassa ja ulkomaillakin. On kaikenlaisia talkoota."* Yhteistä ammattia ei kuitenkaan nähty tärkeäksi yhteisyyden määrittäjäksi: *"Ne nyt sattuu vain olemaan metsämiehiä, vois kai ne muitakin olla...eikä sitä paljoakaan työasioista puhella."*

Edunvalvontaan ja kansallisen tason metsäpoliittiseen vaikuttamiseen suuntautunut ammattijärjestö ei ilmeisesti pysty pitämään yllä tavallisten rivijäsenten yhteisyyden tunnetta. METO:n luottamustoimissa mukana olevat pitävät kyllä melko tiivistä yhteyttä keskenään, mutta heitä on vain 10% jäsenkunnasta (METO:n jäsentutkimus/ Korhonen 1995, 40, taulukko 47).

9. PÄÄTELMÄT

9.1. KRIISI VAI MUUTOSTARVE?

Eri aineistoista nousevat havainnot metsätoimihenkilöiden ammatillisesta tilanteesta ovat kohtuullisen yhdensuuntaisia. Alkuperäinen ammattikäsky "metsien vartioiminen ja niiden hoitaminen" elää edelleen ammattikunnan mentaliteetissa, mutta sitä ei voi luontevasti toteuttaa enää perinteisten mallien puitteissa.

Metsänomistajat ovat tulleet tietoisiksi oikeuksistaan ja puolustavat niitä tarvittaessa tiukasti. Tämä pätee niin metsälakien valvontaan kuin puukauppaankin. Metsänomistajista valtaosa on nykyisin palkansaajia, eivätkä he koe olevansa "metsäherran" armoilla. Asutustilojen metsänmyyntirajoitukset ovat jääneet historiaan. Talvisia lisäansioita tarvitsevaa metsätyömies-pienviljelijää ei enää ole. Metsäpomoa arvostavia metsureita on kohta vähemmän kuin pomoja.

Metsätoimihenkilöt ovat siirtyneet pienistä maaseutukylistä taajamiin. Kaupunkimaisten yhteisöjen pankinjohtajien, rehtoreiden, toimitusjohtajien ja lääkäreiden keskuudessa on vaikea saavuttaa yhtä korkeaa statusta kuin pikkukylän kansakoulunopettajan ja kyläkauppiaan rinnalla. Rahakin tulee nykyisin pankista eikä firman ukkoherran salkusta.

Metsätoimihenkilötehtävään pääsy tiesi aikaisemmin melko varmaa työpaikkaa eläkeikään saakka. Tämä työsuhdeturva on kadonnut metsäalaltakin. Henkilöstön vähennykset ja lomautukset ovat olleet arkipäivää 1990-luvun alkupuolella.

Metsätoimihenkilön ammatti-identiteetin muutoksen keskeisinä määrittäjinä ovatkin olleet maaseudun rakennemuutos, metsäsektorin rationalisointijärjestelyt ja puunkorjuun koneellistuminen. Ympäristönsuojelun haasteet ovat vain sivuelementti tässä prosessissa, mutta kuitenkin riittävän merkittävä itsenäiseksi tutkimusnäkökulmaksi eristettäväksi.

Onko perusteltua puhua metsätoimihenkilöammattin kriisistä? Asetin kriisin indikaattoriksi konstruktiivis-strategisten ilmausten runsaan esiintymisen aineistossa. Niitä ilmeni kuitenkin jyrkästi erilaisin painotuksin lehtiartikkeleissa ja haastatteluissa. Asettamillani kriteereillä en väittäisi ammattikunnan olevan kriisissä. Jos tutkimus olisi tehty vuonna 1992 laman koetellessa voimakkaimmin metsätaloutta, olisi tuo ilmaus ollut ehkä perusteltu.

Hallitsevana teemana sekä haastatteluissa että artikkeleissa oli kokemus toimintaympäristön nopeasta muuttumisesta ja oman kehittymisen tarpeesta. Aineiston perusteella voisi sanoa, että nyt eletään kriisin jälkitunnelmissa, suvantovaiheessa, jossa ammatti-identiteetin tavoitteellinen kehittäminen on mahdollista.

Yhteiskunnan hyväksynnän ja arvostuksen ylläpitämisen keinot eivät näyttäneet oletukseni mukaan niinkään strategis-konstruktiivisina ilmauksina, vaan paremminkin *puolustuksellis-tulkinnallisina*. Ero on merkittävä: Strategis-konstruktiivisilla ilmauksilla oletettiin pyrittävän vaikuttamaan *toisten* toimintaan, kun taas puolustuksellis-tulkinnallisilla ilmauksilla yritetään estää toisten toimintaa häiritsemästä *omaa* toimintaa. Ammattikunnan on kuitenkin tulevaisuuteen suuntautuessaan syytä muistaa, että pelkästään puolustautumalla pääsee korkeintaan tasapeliin.

Ehkäpä metsätoimihenkilöt eivät odotakaan merkittävää arvostuksensa paranemista? On syytä muistaa, että metsätoimihenkilöt kävivät 1970- luvulla ja 1980-luvun alussa menestyksekkään kamppailun nimikkeistönsä saamiseksi muiden vastaavien alojen tasolle. Tuo saavutus lämmittänee vieläkin, eikä ylempänä ole näkyvässä esimerkiksi parempana ammattinimikkeenä määriteltävää konkreettista tavoitetta.

9.2. ARVOT JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Jokainen ammattikunta tarvitsee oikeutuksen työlleen ja olemassaololleen, mikä toteutuu työtä ohjaavien arvojen ja yleisesti hyväksytyyn toiminnan kohteen kautta. Osoittaakseen olevansa yh-

teisen hyvän asialla ovat monet perinteiset professiot luoneet oman *ammattieettisen koodinsa* (Airaksinen 1991, 23). Metsätoimihenkilöillä ei tällaista julkilausuttua ammattieettistä koodia ole. Se voidaan kuitenkin havaita alkeismuodossaan ammattikunnan diskurssissa, tavassa, jolla toimintaympäristöä konstruoidaan ja tulkitaan.

Metsätoimihenkilökunnan arvokehykset voidaan nähdä ketjuna:

TALOUS --->YHTEISKUNTA --->YMPÄRISTÖNSUOJELU. Jälkimmäinen määrittyy vain edellisen kautta. Yhteiskunta on näin taloudellisen toiminnan kautta määrittyvä systeemi, eikä ympäristönsuojelu ole mielekäästä ilman talousyhteiskuntaa.

Malli on hyvin kärjistetty, ja moni metsätoimihenkilö voikin perustellusti väittää, että hänen henkilökohtaisen näkemyksensä mukaan luonnolla on itseisarvoa ilman talouttakin. On kuitenkin muistettava, että käsittelen ammattikuntaa kollektiivisena subjektina, en yksilöiden käsityksinä. Toimihenkilöllä voi yksityishenkilönä toimiessaan olla erilaiset periaatteet kuin työssään. Siitonen (1991, 270) määrittelee: "*Toimiessaan työtehtävissään tai kehittäessään niihin liittyviä tietojaan ja taitojaan, edustaessaan työpaikkaansa, antaessaan insinöörin työtehtäviä koskevia tai niitä sivuavia lausuntoja insinööri toimii ammattinsa harjoittajan ominaisuudessa.*" Metsätoimihenkilö voi omassa metsässään vapaaehtoisesti rauhoittaa vanhan rantametsän. Asiakkaansa metsässä hän kuitenkin toimii ammattikuntansa eettisten käytänteiden mukaan ja esittää vastaavanlaista metsää avohakattavaksi kokematta mitään sisäistä ristiriitaa.

Kriittinen lukija kysyykin nyt, osasinko ottaa tämän ilmiön huomioon tutkimuksessani? Haastattelinko varmasti metsätoimihenkilöä enkä yksityishenkilöä? Pysin välttämään yksityishenkilöiden titeetin syntymisen haastatteleamalla toimihenkilöitä nimenomaan heidän omalla työpaikallaan.

Toimintaympäristö konstruoituna taloudellisessa arvokehyksessä voidaan tiivistää metailmaisuksi: METSÄÄ VOI JA PITÄÄ JO SEN HYVINVOINNIN TAKIA HYÖDYNTÄÄ TALOUDELLISESTI. TOISINAJATTELIJAN TIE ON PALUU 1800-LUVULLE.

Vastaava tulkinnallinen ilmaus voisi kuulua: METSÄ ON HYÖDYLLISESTI UUSIUTUVA LUONNONVARA VAIN IHMISEN OHJAAMANA TALOUDELLISTEN REALITEETTIEN MUKAISESTI.

Yhteiskunnallisessa kehyksessä konstruoitu toimintaympäristö: YHTEISKUNTA TARVITSEE METSIEN KÄYTÖSTÄ SYNTYVÄÄ HYVINVOINTIA, JA TÄTÄ PÄÄMÄÄRÄÄ MYÖS YMPÄRISTÖNSUOJELUN ON PALVELTAVA.

Yhteiskunnallisesti tulkittuna: YHTEISKUNNAN OLEMASSAOLO PERUSTUU LUONNON JÄRKEVÄLLE HYÖDYNTÄMISELLE. YHTEISKUNTA PALVELEE TÄSSÄ ASIASSA PAREMMIN METSÄTOIMIHENKILÖ KUIN YLTIÖLUONNONSUOJELIJA.

Toimintaympäristö konstruoidaan ympäristönsuojelullisessa kehyksessä: MONIMUOTOISUUS METSISSÄ TOTEUTUU PARHAITEN HYVÄLLÄ METSÄNHOIDOLLA, JA TÄMÄN OSAAVAT PARHAITEN TALOUDELLISEN VASTUUN KANTAMAAN JOUTUVAT METSÄTOIMIHENKILÖT.

Sama tulkinnallisena: METSÄ ILMAN HOITOA ON HYÖDYTTÖMÄSSÄ, "SIVISTYMÄTTÖMÄSSÄ" TILASSA, MIKÄ ON NYKYISIN NÄHTÄVISSÄ LIIAN JYRKÄN YMPÄRISTÖNSUOJELUN TULOSENA SYNTYNEISSÄ "RÄÄSEIKÖISSÄ".

Nämä ovat ne keskeiset väittämät, joilla metsätoimihenkilöammattikunta pyrkii vaikuttamaan yhteiskuntaan ja etsimään oikeutusta toiminnalleen. Niitä ei ole missään lausuttu julki näin systemaattisesti, mutta ne kulkevat punaisena lankana läpi koko ammattikunnan diskurssin. Ne voisivat itse asiassa toimia ammattikunnan eettisen koodin runkona.

9.3. MUUTTUVA AMMATTI-IDENTITEETTI

Määrittelin ammatti-identiteettiin sisältyviksi kollektiivisen kokemuksen työn kohteesta ja päämääristä ja yhteiskunnallisesta merkityksestä. Edellä kuvatut toimintaympäristöä koskevat metatilmaisuudet määrittävätkin nämä elementit. Voidaan sanoa, että metsätoimihenkilö ei koe työnsä kohteeksi vai metsää, vaan *koko suomalaisen yhteiskunnan*. Metsän merkityksen korostuminen 1900-luvulla on lisännyt tämän aspektin julkilausumattomasti metsänvartijan alkuperäiseen "ammattikäskyyn". Esitetyt metatilmaisuudet

ovat itse asiassa monisanaisia muunnelmia suomalaisen metsäsektoriyhteiskunnan iskulauseista "Suomi elää metsästä" ja "Puulla parempiin päiviin".

Ympäristönsuojeluun suhtautuminen näyttäytyi kaksitasoisena. "Pinnallinen ekologia", joka pyrkii maltillisin keinoin vaikuttamaan muun muassa saasteiden vähentämiseen ja raaka-ainevarojen riittävyYTEEN, nähtiin hyväksyttävänä. "Syvä ekologia", joka asettaa ihmisen ja luonnon suhteen radikaaliin tarkasteluun, ei saanut ymmärrystä. (Dickens, 1992. 188.)

Metsätoimihenkilöt ilmeisesti arvostavat suuresti taitojaan ja tietojaan. Tästä huolimatta diskurssissa ilmeni myös vastakkainen piirre: kuinka mihinkään ammattikuntaan voi mahtua sellainen määrä ujoutta ja vaatimattomuutta kuin metsätoimihenkilöt väittävät itsellään olevan?

Vanhoihin toimintamalleihin perustuva ammatti-identiteetti on uusiutumassa. Hyvin harva ammatti voi rakentaa nykyisin toimintansa muodolliseen asemaansa kohdistuvan kunnioituksen ja pelon varaan. Metsätoimihenkilökuntakin on selvästi kulkemassa kohti uutta ammatti-identiteettiä. Sitä ei ehkä koskaan saavuteta puhtaana ideaalina, mutta se näyttäisi olevan yhteiskunnan kokonaisuutena palveleva, metsänomistajia ja kaikkia metsän käsitte-lystä kiinnostuneita kunnioittava yhteistoiminnallinen asiantuntijuus.

Mikä voisi olla uuden ammatti-identiteetin suhde ympäristönsuojeluun? Pätevä asiantuntija tietää, että hän ei voi hallita koko kenttää yksin. Hän orientoituukin toimimaan *osana laajaa asiantuntijaverkkoa*. Metsätoimihenkilöidenkään ei ole mielekäästä kuvitella, että he joskus pystyisivät suvereenisti hallitsemaan koko valtavan tietomäärän puunkorjuusta uhanalaisten kasvien suojeluun saakka.

Airaksinen (1991, 59) visioi: "Ammattietiikassa luonnonsuojelu on tällä hetkellä ymmärrettävä tärkeäksi toimintaa sääteleväksi reunaehdoksi, joka on eettisistä syistä otettava huomioon. Tulevaisuudessa ympäristötiede muodostaa oman ja itsenäisen alan, joka esimerkiksi biologian ja taloustieteen tuloksia käyttäen

tuottaa kokonaisvaltaista tietoa luonnosta ja sen "terveydestä". Syntyy uusi ammatti, joka osaa käyttää tätä tietoa ja jonka palvelutehtävänä on juuri luonnonsuojelu. Perinteiset ammatit, virkamiehet ja poliitikot käyttävät tätä asiantuntemusta hyväksi. Tavalliset ihmiset hahmottavat kuvan luonnollisesta ympäristöstään tämän uuden tieteen suuntaviivojen mukaan, samalla kuitenkin arvostellen sen arvoja, päämääriä ja palvelutehtävää. Kun yksityiset ihmiset joutuvat toimimaan ympäristön puolesta ilman systemaattista tietoa ja tutkimusta, tuloksena on joko askeettista kieltäytymistä elämästä tai hyökkäävää ekofasismia. Tällaiseen paniikkiin ei ole syytä, ainakaan jos ammatit kykenevät vastaamaan uuteen haasteeseen. Mutta vanhat ammatit eivät siihen yllä. Niiden palvelutehtävät ovat muualla ja näkökulmat liian rajoitettuja."

Ei ole varmaa, tuleeko näin joskus tapahtumaan. Malli edustaa hyvin rationalistista ja optimistista yhteiskuntakäsitystä. Tämän mukaan metsätoimihenkilöt voisivat kuitenkin ammatti-identiteettiään suunnata. Metsätoimihenkilöistä itsestään riippuu, onko heidän laaja tietovarantonsa koko yhteiskunnan käytössä uuden "ammattiluonnonsuojelijan" kautta, vai onko heidät torjuttu "oikean tiedon" periferiaan. Tässä on mielestäni malli järkevälle yhteistyölle ympäristönsuojelun kanssa: ei muiden yläpuolelle asettuen, vaan osana koko yhteiskunnan etua palvelevaa asiantuntijaverkostoa omaa tiedonalaansa arvostaen.

9.4. JATKOTUTKIMUS?

Metsätoimihenkilöammattikunta osoittautui tutkimuskohteena yllättävän laajaksi ja haastavaksi. Koko tutkimuksen teosta jäi pinnallinen tunne. Analyyttinen välineistöni oli ehkä hiukan liian raskas tutkimusongelmaani nähden. Saamani tulokset eivät tuntuneet miltään "arvoituksen ratkaisulta". Moni metsätoimihenkilö olisi epäilemättä osannut panna samat asiat paperille ilman kaikkia metodologisia mutkiakin.

Metsätoimihenkilöistä ei tietääkseni ole kirjoitettu systemaattista ammattikuntahistoriaa. Aineistoa tähän olisi. Metsämieslehden vuosikerrat on saatavissa koko sen ilmestymisajalta, vuo-

desta 1909 alkaen. Tällä hetkellä on vielä elossa metsänvartijakauden muistavia toimihenkilöitä. Heillä olisi myös mahdollisesti muistitietoa itse "alkumetsänvartijoista". Autenttisen haastattelutiedon saamiseksi asialla alkaa olla kiire.

Metsätoimihenkilökunnan kehitystä voisi valottaa sen yhteiskunnallisten funktioiden ja merkitysten kautta. Kokeilemaani analyysikehystä voisi soveltaa kehiteltynä myös historiallisesti: onko toimintaympäristön konstruoinnissa ja arvokehyksissä tapahtunut ajallisia muutoksia? Oma osa-alueensa olisi selvittää metsäpomon asema osana entisen maaseutukylän sosiaalista järjestelmää.

LÄHTEET

- Airaksinen, Timo. 1991. Ammattien etiikan filosofiset perusteet. Teoksessa Airaksinen, Timo (toim.) *Ammattien ja ansaitsemisen etiikka*. Helsinki, Yliopistopaino.
- Alasuutari, Pertti. 1994. *Laadullinen tutkimus*. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.
- von Berg, Edmund. 1995. *Kertomus Suomenmaan metsistä 1858*. Alkuperäisteos julkaistu 1859 Suomen senaatin toimesta. Jyväskylä, Gummerus kirjapaino Oy.
- Berger, Peter; Luckmann, Thomas. 1995. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. (Raiskila, Vesa. Suom.) Helsinki, Kirjapaino-Oy Like.
- Collins, Randall. 1990. Changing conceptions in the sociology of the professions. Teoksessa Torstendahl, Rolf; Burrage, Michael (toim.) *The Formation of Professions*. London, SAGE Publications.
- Dickens, Peter. 1992. *Society and nature. Towards a green social theory*. Chippenham, Wiltshire, Antony Rowe Ltd.
- Donner-Amnell, Jakob. 1991. Metsäteollisuus yhteiskunnallisena kysymyksenä Suomessa. Teoksessa Massa, Ilpo; Sairinen, Rauno (toim.) *Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle*. Helsinki, Painokaari Oy.
- Ehrnrooth, Jari. 1990. Intuitio ja analyysi. Teoksessa Mäkelä, Klaus (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki, Painokaari Oy.
- Elzinga; Aant. 1990. The knowledge aspect of professionalization: the case of science-based nursing Education in Sweden. Teoksessa Torstendahl, Rolf; Burrage, Michael (toim.) *The formation of Professions*. London, SAGE Publication Ltd.
- Evon metsänvartijakoulu 1876-1916*. 1916. Lahti, Lahden kirjapaino- ja sanomalehti Oy:n kirjapaino.
- Garfinkel, Harold. 1967. *Studies in ethnomethodology*. New Jersey, Prentice-Hall.
- Giddens, Anthony. 1984. *Yhteiskuntateorian keskeisiä ongelmia. Toiminnan, rakenteen ja ristiriidan käsitteet yhteiskunta-analyysissä*. (Anderson, Pasi; Heiskanen, Ilkka. Suom.) Keuruu, Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.
- Goffman, Erving. 1986. *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Boston, Northeastern University Press.

- Grönfors, Martti. 1985. *Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät*. Juva, WSOY.
- Habermas, Jürgen. 1984. *The Theory of Communicative Action*. (McCarthy, Thomas. Trans.) Boston, Beacon Press.
- Habermas, Jürgen. 1987. *Järki ja kommunikaatio*. (Kotkavirta, Jussi. Suom.) Helsinki, Hakapaino.
- Harto, Joppi J. 1990. *Minun metsäinen puolivuosisatani*. Lohja, Veikko Hallikainen Ky.
- Heinonen, Jorma. 1991. *Vihreän kullan markkinoilla. Keurusseudun puukauppakirja*. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hellström, Eeva. 1995. *Forest Conflicts, Policies and resources*. Julkaisematon tutkimusluonnos. Metsäntutkimuslaitos.
- Heritage, John. 1996. *Harold Garfinkel ja etnometodologia*. (Arminen, Ilkka ym. Suom.) Jyväskylä, Gummerus Oy.
- Hirsjärvi, Sirkka; Hurme, Helena. 1982. *Teemahaastattelu*. Helsinki, Kyriiri Oy.
- Holopainen, Viljo; Timonen, Erkki. 1995. *Metsä vastaa - Suomi - metsätalouden vai suojeluvallan maa?* Keuruu, Otava.
- Huttunen, Satu. 1988. *Pelastakaa metsät*. Helsinki, Painokaari Oy.
- Karjalainen, Harri. 1991. *Elävä metsä. Uhanalainen luonto ja metsänhoito*. Forssa, Forssan kirjapaino Oy.
- Katz, Fred E. 1969. Nurses. Teoksessa *The Semi-Professions and Their Organization*. Etzioni, Amitai (toim). Toronto, Collier-Macmillan Canada Ltd.
- Kertomus Metsäalan toimihenkilöliiton toiminnasta. Vuodet 1993, 1994 ja 1995. METO:n toimiston moniste.*
- Korhonen, Pirjo. 1996. *Metsäalan toimihenkilöliitto METO ry:n jäsentutkimus 1995. Joensuun metsä- ja puutalousoppilaitos. METO:n toimiston moniste.*
- Kuusela, Kullervo. 1988. *Metsä ja muuttuva yhteiskunta*. Juva, WSOY.
- Linkola, Pentti. 1972. *Unelmat paremmasta maailmasta*. Porvoo, Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino.
- Linkola, Pentti. 1989. *Johdatus 1990-luvun ajatteluun*. Juva, WSOY.
- Luonnonläheinen metsänhoito. 1994. Metsänhoitosuositukses, Metsäkeskus tapion julkaisuja n:o 6. Helsinki.*
- Lähde, Erkki; Jalkanen, Esko. 1987. *Suomalaisen metsä. Tehometsätaloudesta luonnonläheiseen hoitoon*. Juva, WSOY.

- Lähde, Erkki. 1992. *Metsämafia*. Helsinki, Hakapaino Oy.
- Maasola, Juha (toim.) 1976. *Kuin sinne huudetaan. Sata vuotta metsä- ja puutalouden koulutusta*. Ammattikasvatustalituksen julkaisu. Jyväskylä, K. J. Gummerus Osakeyhtiön kirjapaino.
- Maasola, Juha. 1996. *Metsän mahti. Metsätöiden ja niiden oppimisen historiaa*. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.
- Massa, Ilmo. 1991. Suunnistus ympäristösosiologiaan. Teoksessa Massa, Ilmo; Sairinen, Rauno (toim.) *Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle*. Helsinki, Painokaari Oy.
- Massa, Ilmo. 1994. *Pohjoinen luonnonvalloitus. Suunnistus ympäristöhistoriaan Lapissa ja Suomessa*. Tampere, Tammer-Paino Oy.
- Menestyvä METO*. Metsätoimihenkilönä metsäsektorin etulinjassa. 1987. Jukka, Leena; SKOP/metsäpalvelujaosto (toim.) Mikkeli, Länsi-Savo
- Metsien melskeet menneiltä ajoilta. Kangasniemi*. 1991. Lahtinen, Raili; Manninen, Helena; Pauninsalo, Eemil ym. (toim.) Kangasniemi, Kangasniemen Mainospaino Oy.
- Metsä 2000-ohjelman pääraportti*. 1985. Talousneuvoston julkaisu. Helsinki, Valtion painatuskeskus.
- Metsälaki (1093/1996)*. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu.
- Metsälehti*. 13.3.1997. Seppänen, Pasi (päätoim.). Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion julkaisu. Savonlinna.
- Metsämies-lehti*. Jussi Karrama (päätoim.). Vuosikerrat 1986-1995. Forssa, Painotalo Auranen Oy.
- Metsätalouden koulutusohjelma*. Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Metsätalouden ympäristöopas*. 1993. Metsähallituksen julkaisu. Helsinki, Tuokinprint.
- Miettinen, Pauli. 1994. *Metsämiesurani taival*. Loviisa, Itä-Uudenmaan paino Oy.
- Mäkelä, Klaus. 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Mäkelä, Klaus (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki, Painokaari Oy.
- Mäkijärvi, Liisa. 1984. *Metsänhoitoyhdistyksen työnjohtaja ja organisaatio*. Työtehoseuran julkaisuja n:o 256. Jyväskylä, Gummerus.
- Nuorteva, Pekka; Nuorteva, Sirkka-Liisa. 1984. Metsätalous ympäristönsuojelun kentässä. Teoksessa Launis, Riitta, Reittu Asko; Ronkainen, Matti ym. (toim.) *Metsä huutaa*. Porvoo, WSOY.

- Oksa, Jukka. 1984. Kehitysalueen rakennemurros ja metsäpolitiikan ristiriidat. Teoksessa Launis, Riitta; Reittu, Asko ym. (toim.) *Metsä huutaa*. Porvoo, WSOY.
- Pajamäki, Jaakko. 1988. *80 vuotta metsäalan toimihenkilöiden hyväksi*. Forssa, Auranen.
- Peräkylä, Anssi. 1990. *Kuoleman monet kasvot*. Tampere, Vastapaino.
- Pohjoismainen metsäsertifiointi. Raportti nro 2*. 1996. AB Grafisk Press.
- Reunala, Aarne; Heikinheimo Matti. 1987. *Taistelu metsistä*. Hämeenlinna, Karisto Oy:n kirjapaino.
- Siitonen, Arto. 1991. Insinöörin etiikasta. Teoksessa Airaksinen, Timo (toim.) *Ammattien ja ansaitsemisen etiikka*. Helsinki, Yliopistopaino.
- Sulkunen, Pekka. 1987. *Johdatus sosiologiaan*. Juva, WSOY.
- Tammilehto, Olli. 1991. Tutkijankammio ympäristökriisin myllyryksessä. Teoksessa Massa, Ilmo; Sairinen, Rauno (toim.) *Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle*. Helsinki, Painokaari Oy,
- Tapion taskukirja*. 1994. Metsäkeskus Tapion julkaisuja. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.
- Torstendahl, Rolf. 1990. Promotion and strategies of knowledge-based groups. Teoksessa Torstendahl, Rolf; Burrage, Michael (toim.) *The Formation of Professions*. London, SAGE Publications Ltd.
- Toukonen, Leena. 1991. Koulu ja sen kieli: näkökulmia opettajan työn etiikkaan. Teoksessa Airaksinen, Timo. (toim.) *Ammattien ja ansaitsemisen etiikka*. Helsinki, Yliopistopaino.
- Työehtosopimus. Yksityismetsätalouden työnajat-Metsäalan toimihenkilöliitto 1.1.1995-31.12.1998*. 1995. YT - METO.
- Töttö, Pertti. 1996. *Qualitas qualikum. Metodologisia mietteitä Alasuutaria lukiessa*. Julkaisematon artikkeliluonnos. Jyväskylän Yliopisto.
- Vilka, Leena. 1993. *Ympäristöetiikka*. Helsinki, Yliopistopaino.
- Virmasalo, Ilkka. 1995. *Keskisuomalaisen luonnonsuojelun traumaattinen 70-luku*. Sosiologian pro gradu-työ. Jyväskylän yliopisto.
- Wittgenstein, Ludwig. 1980. *Sininen ja ruskea kirja*. (Nyman, Heikki. Suom.) Juva, WSOY.
- Vuokila, Yrjö. 1987. *Metsänkasvatuksen perusteet ja menetelmät*. Porvoo, WSOY.